

Economisch-Statistische Berichten

Economie in vogelvlucht

★

Drs W. Drechsel

Een nieuwe Memorie — een nieuw geluid

★

Dr H. J. Kuhlmeijer

Quo vadis katoen?

★

L. Ott

Het orkestwezen in Nederland

★

Lic. J. D. Neirinck

Het gewaarborgde weekloon;
de stand van het vraagstuk in België

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

38e JAARGANG

No 1897

WOENSDAG 7 OCTOBER 1953

KAS-ASSOCIATIE N.V.

SUIJSTRAAT 172

AMSTERDAM

Safeloketten

BËTALËN • BËWARËN • BËHERËN

Bedrijfseconomie en Bedrijfsorganisatie

Eénjarige, mondelinge en schriftelijke cursus in het bijzonder bestemd voor diegenen, die een leidinggevende en organisatorische functie bekleden.

De schriftelijke lessen beginnen medio October, de eerste mondelinge les wordt op Zaterdag 14 November gegeven. Vraagt prospectus aan het

Instituut voor Practische Bedrijfskunde
Van Breestraat 107 — Tel. 725252 — A'dam.

H. BRONS Jr

MAKELAAR IN ASSURANTIËN

TELEFOON 11 19 80
(3 LIJNEN)

EENDRACHTSWEG 11
ROTTERDAM

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering-Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.

Aanpassing van ondernemingspensioen-
en spaarfonds en aan de
NIEUWE WETTELIJKE BEPALINGEN

Kantoor: Bellevuestraat 2, Dordrecht, Telefoon 01850-5345

R. MEES & ZONEN

A° 1720

BANKIERS & ASSURANTIE-MAKELAARS

ROTTERDAM

AMSTERDAM - 's-GRAVENHAGE

DELFT - SCHIEDAM - VLAARDINGEN

BERICHT

Wij vestigen er de aandacht van onze donateurs, leden en abonné's op, dat over de donaties, contributies en abonnementsgelden 1953, welke nog niet werden voldaan, binnenkort per kwitantie zal worden beschikt.

NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT.

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.
Telefoon 38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Dr J. Geluck, Zwijnaardse
Steenweg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland en de
Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,—,
overige landen f 28,— per jaar. Abonnementen kunnen
ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per
ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 cts.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor
Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties
te richten aan de Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon
69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f 0,30 per mm. Contract-tarieven op aan-
vraag: Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt
zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van
redenen te weigeren.

Economie in vogelvlucht

„Juist bij de aanmerkelijke verbreding en verdieping van het economisch onderzoek hebben de lezers behoefte aan samenvattende overzichten, die ons „de grote stromingen” doen kennen dan wel de ontwikkeling van een bepaald onderdeel van het leerstelsel”. Aldus F. de Vries in een bijdrage tot het jubileumnummer 1852 - 1952 van „De Economist”. Inderdaad, wanneer zelfs de specialist slechts met moeite de literatuur van zijn eigen deelgebied kan bijhouden, wanneer zelfs de bibliothecaris slechts met de grootste moeite zijn collectievorming gelijke tred kan doen houden met de stroom van publicaties — hoe moeilijk moet het dan zijn voor de algemeen belangstellenden zich te oriënteren!

In deze decennia van specialisatie enerzijds, massale publicatie-activiteit anderzijds, ziet men dan ook duidelijk de antitendentie van encyclopaedische bezinning. Men denke bijv. aan de „Survey of contemporary economics” en aan „Twentieth Century economic thought”. Het is een goede gedachte geweest het honderdjarig jubileum van „De Economist” aan te vatten als een gelegenheid voor het ontwerpen van een panorama van het economisch denken aan de hand van de kolommen van dit blad uit deze periode.

Niet zo gemakkelijk is het de juiste vorm voor een dergelijke publicatie te vinden. Het ideaal is het werk van één man „aus einem Guss” geschreven. Een uiterst aantrekkelijk werk was in de vorige eeuw bijv. R. van Mohls „Die Geschichte und Literatur der Staatswissenschaften”, die van zijn tocht zo bibliographisch opgezocht een kunstwerk wist te maken. Afgezien van literaire kwaliteiten nog, kan men echter van de economist van de 20e eeuw een dergelijke volledige belezendheid niet meer verlangen.

Een werk door meerdere auteurs geschreven vervalt licht in onevenwichtigheid, doublures en lacunes, waaraan ook bovengenoemde Amerikaanse werken niet geheel ontkwamen. Wanneer men met bovengeschetste verlangens en bange voorvoelens het jubileumnummer opslaat, is men reeds spoedig gerustgesteld. De verdeling van de stof biedt houvast, de auteurs hebben er een vaste

greep op, zodat men zowel in grote lijnen de ontwikkeling van „De Economist” kan volgen (van ietwat gezapig weetveel tot de spitse analyticus van heden) als ook in afzonderlijke gegevens gedocumenteerd wordt. Slechts weinigen zullen beseffen hoe veel werk het geweest moet zijn de honderd jaargangen door te zoeken!

Als één van onze weinige economen met uitgesproken literaire kwaliteiten heeft Lambers in een badinerend betoog („Honderd jaar goede bedoelingen”) de sfeer opgeroepen, die men ondervindt bij het doorbladeren van de oude jaargangen van „De Economist”. Trouwens ook verstandelijk weet hij de karakterwijzigingen aan te duiden.

De ontwikkeling van de economie van stelsel tot instrument schetst F. de Vries, waarin men duidelijk de meesterhand herkent, die zelf generaties van economen schoolde. Een toetsing voor onderdelen wordt gegeven door bijdragen van de andere redacteurs. Bij ieder van hen blijft het intrigerend te lezen wanneer en hoe theoretische leerstellingen hun weg in de kolommen van het tijdschrift vonden. Deze artikelen bevatten een „Dogmengeschiede”, uitermate instructief voor ieder, die zich in deze onderwerpen wil verdiepen.

Uiteraard geen volledige „Dogmengeschiede”: immers beperkt tot het eigen land, en dan nog zonder een belangrijk deel van socialistische, Katholieke en Protestant-Christelijke economen. In de bijdrage van Tinbergen (hier niet als econometrist!) komt het sociale vraagstuk toch nog tot zijn recht. Daarnaast vinden wij de menselijke zijde van de economist nog belicht in Hennipmans artikel over De Bruyn Kops, de staatkundige zijde in Lightharts beschouwing over de standpunten ten aanzien van „Nederlands-Indië”.

In ieder geval mag men constateren, dat de opzet van dit nummer geslaagd is; een dergelijk werk bestaat voor Nederland niet. De jonge economist van heden (in het algemeen niet meer in zijn studeerkamer omringd door tijdschriftenreeksen en klassieken) is nu in staat zich toch nog in compacte vorm iets van zijn oudere naamgenoot „eigen” te maken.

Rotterdam.

Mr H. VAN LEEUWEN.

INHOUD

Blz.	Blz.
Economie in vogelvlucht, door Mr H. van Leeuwen	783
Een nieuwe Memorie — een nieuw geluid, door Drs W. Drechsel	785
Quo vadis katoen?, door Dr H. J. Kuhlmeijer	787
Het orkestwezen in Nederland, door L. Ott.	790
Het gewaarborgde weekloon; de stand van het vraagstuk in België, door Lic. J. D. Neirinck ..	792
London Letter, door Henry Hake	795
Bedrijfseconomische notities:	
Nieuwe tendenties in de gepubliceerde jaar- rekening?, door Drs J. C. Brezet	796
Ingezonden stuk:	
Stabilisatie van grondstoffen, door Drs L. I. Rinkel, met naschrift van Drs Khouw Bian Tie	798
Geld- en kapitaalmarkt, door Drs J. C. Brezet ...	799

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries;
C. van den Berg (secretaris). Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Assistent-redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens;
J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

DE ARTIKELEN VAN DEZE WEEK

Drs W. DRECHSEL, Een nieuwe Memorie — een nieuw geluid.

In de Memorie van Toelichting op de Landbouwbe- groting 1954 wordt het doel, dat met de prijspolitiek wordt nagestreefd, gekenschetst als het scheppen van zodanige economische voorwaarden, dat de landbouw in staat wordt gesteld de grootst mogelijke bijdrage aan de nationale welvaart te leveren. Als belangrijke econo- mische voorwaarde hiervoor wordt genoemd de verzeke- ring van redelijke bestaansmogelijkheid op de goed ge- leide bedrijven. In de Memorie van Toelichting wordt gesteld, dat het niet gewenst is om te allen tijde voor de belangrijke landbouwproducten vaste prijsbodems per product te handhaven. Het is zeer goed denkbaar en meermalen voorgekomen dat de wereldmarktprijs van bepaalde producten daalt, terwijl de prijs van andere producten, die op dezelfde bedrijven plegen te worden voortgebracht, nog lonend is. Het afremmen van de prijsdaling van eerstgenoemde producten veroorzaakt dan een onnodige belemmering van de soepele aanpas- sing van de productierichting aan de afzetmogelijkheden. Het is volgens schrijver gewenst om voor de verschillende bedrijfstypen te komen tot een bepaling van het margi- nale type-bedrijf, dat men nog in stand wenst te houden.

Dr H. J. KUHLMEIJER, Quo vadis katoen?

Intergouvernementele goederenovereenkomsten voor belangrijke grondstoffen in het internationale verkeer beogen: a. grotere prijsstabiliteit; b. beter verzekerde af- zet voor exporterende landen in tijden van surplus; c. beter verzekerde aanvoer importerende landen in geval van schaarste en d. een combinatie dezer doeleinden. De grondvormen van intergouvernementele goederenover- eenkomsten zijn: het quotastelsel voor de internationale handel, aanleg van buffervoorraden t.b.v. magere oogst- jaren en het multilaterale contract zoals de tarwe-over- eenkomst. De doelmatigheid van de typen van goederen- overeenkomsten is in zeer belangrijke mate mede af- hankelijk van de aard en bijzonderheden van de be- trokken grondstof, diens internationale productie/ver- bruikspatroon en inhaerente prijsvormingsstructuur. Toe- passing van een quotastelsel in de katoensector acht schrijver een onverantwoord experiment. Ook van de toepassing van een bufferstockstelsel voor katoen mogen geen verwachtingen worden gekoesterd. De laatste tijd doet de combinatie van een multilateraal contract en een buffervoorraad opgeld. Aangezien de meningen der diverse landen t.a.v. een katoenovereenkomst nogal ver- deeld zijn, verwacht schrijver vooralsnog weinig of geen resultaat van de besprekingen van het „International Cotton Advisory Committee” in begin November a.s. te Washington D.C.

L. OTT, Het orkestwezen in Nederland.

Het Prins Bernhard Fonds heeft indertijd aan het Instituut voor Sociaal Onderzoek van het Nederlandse Volk een opdracht verstrekt tot het instellen van een onderzoek naar het orkestwezen in Nederland. Schrijver behandelt in dit artikel het resultaat van het onderzoek. Het concertpubliek bestaat voor een zeer belangrijk deel uit de „bourgeoisie”, waaronder wordt verstaan onder- nemers, landbouwers, hoge ambtenaren, staffunctiona-

rissen en beoefenaars van vrije intellectuele beroepen. De landbouwers in deze categorie drukken het gemid- delde aanmerkelijk, daar hun belangstelling voor con- certen miniem is. De arbeiders tonen een geringe belang- stelling voor concerten. Zelfs bij bedrijfs- en vakbond- concerten is het aandeel van het arbeiderspubliek klein. Het veroveren van de arbeiders voor het concertleven is zeer moeilijk en dient met grote omzichtigheid te worden uitgevoerd. Met de kansen om de jeugd voor de concerten te winnen, staat het gunstiger. De sociale positie der orkestleden is over het algemeen niet roos- kleurig.

Lic. J. D. NEIRINCK, Het gewaarborgde weekloon; de stand van het vraagstuk in België.

Het Algemeen Belgisch Vakverbond en het Algemeen Christelijk Vakverbond eisen, dat voor elke door de werkmán begonnen arbeidsweek het ondernemingshoofd verplicht is, niettegenstaande elke daarmee strijdige over- eenkomst, het normale loon uit te betalen dat hij zou verdiend hebben, indien hij tot het einde van de arbeids- week zou hebben gewerkt. Opzegging, met een minimum- termijn, is verplicht om aan de arbeidsovereenkomst een einde te maken. Het Verbond der Belgische Nijverheid verklaart dat het Belgische bedrijfsleven niet meer in staat is een bijkomende last, hoe gering ook, te aan- vaarden. De Regering acht het noodzakelijk, dat een regeling wordt getroffen t.a.v. de opzegging en de loon- uitkering gedurende de eerste dagen van ziekte of werkloosheid.

SOMMAIRE

Drs W. DRECHSEL, Un nouveau Mémoire — un nouveau son de cloche.

L'auteur commente la politique des prix pour les pro- duits de l'agriculture, telle qu'elle est exposée dans le Mémoire explicatif du budget de l'agriculture pour 1954.

Dr H. J. KUHLMEIJER, Quo vadis coton?

L'auteur traite différents types de conventions inter- gouvernementales concernant des matières premières importantes. Il espère peu de résultats des négociations du „International Cotton Advisory Committee” qui se réunit au début du mois de novembre prochain à Washington D.C.

L. OTT, L'art orchestral aux Pays-Bas.

L'auteur traite le rapport de l'institut pour les recher- ches sociales du peuple néerlandais concernant l'art orchestral aux Pays-Bas.

Lic. J. D. NEIRINCK, Le salaire hebdomadaire garanti; l'état du problème en Belgique.

L'auteur traite les points de vue pris par la Fédération Générale du Travail de Belgique, la Confédération des Syndicats Chrétiens, la Fédération de l'Industrie Belge et le Gouvernement, concernant le salaire hebdomadaire garanti.

Een nieuwe Memorie - een nieuw geluid

De Memorie van Toelichting op de Landbouwbegroting 1954 biedt dit jaar zeer interessante stof voor discussies over de prijspolitiek in de landbouw.

Hoewel in de inleiding wordt gezegd dat de te voeren politiek geen belangrijke afwijkingen van die van voorgaande jaren te zien zal geven, worden toch enige elementen van de toekomstige prijspolitiek besproken, die als een nieuw geluid kunnen worden bestempeld, dat ook van kringen buiten de landbouw de aandacht vraagt.

Het doel, dat met de prijspolitiek wordt nagestreefd, wordt gekenschetst als het scheppen van zodanige economische voorwaarden, dat de landbouw in staat wordt gesteld de grootst mogelijke bijdrage aan de nationale welvaart te leveren. Als belangrijke economische voorwaarde hiervoor wordt genoemd de verzekering van redelijke bestaansmogelijkheid op de goed geleide bedrijven. Men dient echter bij de uitvoering van maatregelen, die tot deze verzekering kunnen leiden, grote voorzichtigheid te betrachten. De noodzaak voor deze grote voorzichtigheid vloeit voort uit het feit, dat de Nederlandse agrarische productie in sterke mate op buitenlandse markten is georiënteerd. Teneinde de meest doelmatige richting en omvang van de productie te verkrijgen, is het daarom gewenst dat de prijsverhoudingen der verschillende producten zoveel mogelijk overeenkomen met de verhoudingen op de buitenlandse markt. Zowel minimum-prijzen als maximum-prijzen belemmeren het bereiken van een soepele aanpassing aan de meest gewenste productierichting. In de Memorie van Toelichting wordt dit als volgt uitgedrukt: „Steeds zal moeten worden voorkomen dat de productie zich gaat ontwikkelen in een richting, welke niet in overeenstemming is met de vraag naar producten”.

Toch kan er een moment aanbreken waarop het noodzakelijk wordt ter verzekering van redelijke bestaansmogelijkheid in te grijpen in de vrije prijsvorming, indien men althans geen politiek van rechtstreekse subsidiëring uit de Schatkist wil volgen. Dit laatste blijkt inderdaad het geval te zijn: uitdrukkelijk wordt uitgesproken dat geen verzorgingspolitiek maar prijspolitiek zal worden bedreven wanneer de conjuncturele ontwikkeling in de wereld tot een terugslag mocht leiden. Met name wordt hier gedoeld op minimum-prijspolitiek.

Nu rijzen twee vragen, die zowel landbouwkringen als kringen buiten de landbouw kunnen interesseren:

1. wanneer is het moment aangebroken waarop, door de vrije prijsvorming te volgen, de verwezenlijking van redelijke bestaansmogelijkheid voor de boeren in het gedrang komt en — hoe valt dit vast te stellen?
2. hoe moeten het stelsel en het niveau van de minimum-prijzen voor de verschillende producten in concreto bepaald worden?

Deze beide vragen worden in de Memorie van Toelichting als volgt beantwoord:

„De ondergetekende meent, dat de producten, die in 1948 door hem werden aangeduid als producten, die voor de landbouw van directe betekenis zijn, ook in de toekomst het object van het prijsbeleid in de landbouw moeten zijn. Aangezien dit beleid gericht is op de bestaansmogelijkheid voor het landbouwbedrijf als geheel, zal bij de ten aanzien van deze producten eventueel te treffen prijsondersteunende maatregelen het verband tussen de onderscheidene producten niet uit het oog mogen worden verloren. Met name zal niet in de eerste plaats het prijsverloop van een bepaald product, doch de gehele marktsituatie van de producten en de daaruit voortvloeiende rentabiliteit van het desbetreffende bedrijfstype bepaald zijn voor het prijsbeleid.

Hieruit vloeit voort, dat de ondergetekende zich niet bij voorbaat kan binden aan minimum-garantieprijsen voor elk dezer producten, daar zowel het moment

van ingrijpen in de vrije prijsvorming voor een bepaald product als het peil dat daardoor alsdan zal worden nagestreefd mede afhankelijk zullen zijn van het prijspeil van de overige producten, die door dit bedrijfstype worden voortgebracht. Door deze gedragslijn wordt bevorderd, dat de vrije prijsvorming en aanpassing aan de markt zolang mogelijk behouden blijven. Uiteraard moet ook in deze gedachtegang een te diepe prijsval voor een bepaald product worden voorkomen, aangezien redresserende maatregelen wanneer ook andere producten in moeilijkheden komen, mogelijk moeten blijven. Vanzelfsprekend passen in dit beleid ook maatregelen ter voorkoming van te hoge prijzen teneinde een goede voorziening van de consumenten te waarborgen”.

In deze passages ligt het nieuwe geluid t.a.v. het voorgenomen prijsbeleid besloten. Tot nu toe werd bij de besprekingen over minimum-prijzen steeds gedacht aan vaste prijsbodems, d.w.z. van te voren bepaalde minimum-prijzen op een zeker absoluut niveau, welke in werking treden zodra de vrije prijs beneden dit niveau daalt. De bestaande minimum-prijzen (melk, varkens) hebben trouwens ook dit karakter. Hier wordt nu gesteld dat het bij de verzekering van redelijke bestaansmogelijkheid niet gewenst is om te allen tijde voor de belangrijke landbouwproducten vaste prijsbodems per product te handhaven. Het is immers zeer goed denkbaar en in het verleden meermalen voorgekomen dat de wereldmarktprijs van bepaalde producten daalt, terwijl de prijs van andere producten, die op dezelfde bedrijven plegen te worden voortgebracht, nog op een behoorlijk peil liggen, zodat het gehele bedrijf van een zeker type, waarop deze producten worden voortgebracht, nog lonend is. Het afremmen van de prijsdaling van de eerstgenoemde producten veroorzaakt dan een onnodige (immers voorbarige) belemmering van de soepele aanpassing van de productierichting aan de afzetmogelijkheden.

Dit kan worden verduidelijkt aan de hand van het volgende voorbeeld.

Gesteld dat een zeker type-bedrijf twee producten voortbrengt in gelijke hoeveelheden en dat een minimum-prijs van f 20 voor beide producten een redelijke bestaansmogelijkheid voor het gehele bedrijf verschaft.

Stel nu dat de wereldmarktprijs voor *a* ligt op f 15 en voor *b* op f 25, dan zou, bij handhaving van een stelsel van absolute minimum-prijzen per product, voor *a* reeds de minimum-prijs (van f 20) in werking treden (en de daaruit voortvloeiende maatregelen tot handhaving van die prijs), terwijl het met het oog op het inkomen nog in het geheel niet noodzakelijk is reeds in te grijpen. Doordat de prijs van *a* nu t.o.v. *b* kunstmatig hoger wordt gehouden, wordt de soepele aanpassing van de productierichting aan de afzetmogelijkheden afgeremd. Er worden nu waarschijnlijk relatief meer eenheden van product *a* voortgebracht bij de prijsverhouding 20 : 25, dan bij de prijsverhouding 15 : 25 het geval zou zijn. Het valt aldus te verklaren waarom de Minister van Landbouw zich thans niet meer bij voorbaat wil binden aan minimum-garantieprijsen op een zeker absoluut niveau voor de belangrijkste agrarische producten (hetzij het niveau van de kale kostprijs¹⁾, hetzij de integrale kostprijs²⁾ of welk ander absoluut niveau dan ook).

Wellicht zou men nog de vraag kunnen stellen, of men niet het in het gestelde voorbeeld genoemde bezwaar van het scheeftrekken van de productierichting kan ondervangen door de onderlinge verhouding der wereldmarktprijzen op een absoluut gezien hoger niveau door te geven in de te stellen minimum-prijzen. Hiermede wordt echter

¹⁾ D.w.z. de kostprijs inclusief de beloning voor de efficiënt verrichte handenarbeid van de boer en zijn gezinsleden.

²⁾ Inclusief een beloning voor de werkzaamheden als ondernemer gemaakt.

het bezwaar nog versterkt dat men gaat ingrijpen in de vrije prijsvorming hoewel dit met het oog op het inkomen van het gehele bedrijf nog in het geheel niet noodzakelijk is. Een dergelijke handelwijze zou immers met zich brengen dat — bij handhaving van een prijsbodem voor product *a* van f 20 — men nu ook voor product *b* een hogere prijs dan de wereldmarktprijs als minimum zou moeten stellen (en daarmee maatregelen ter handhaving van die minimum-prijs!), nl. een prijs van ca f 33. En dat terwijl het gehele bedrijf zelfs bij de bestaande wereldmarktprijzen nog lonend was. Zulks zou gelijkelijk ten koste gaan van alle binnenlandse consumenten, op wie de lasten van de prijsbescherming worden afgewenteld, of — indien men dit niet zou wensen — ten laste van de Schatkist, in welk geval de progressiviteit der belastingen een rol speelt.

Het is nu van belang na te gaan welke vraagstukken bij deze nieuwe richting in het prijsbeleid worden opgeworpen.

In de Memorie van Toelichting wordt gesteld dat het moment van ingrijpen voor een bepaald product afhankelijk moet zijn van het prijspeil van de overige producten, die door een bepaald bedrijfstype worden voortgebracht.

Bij een dergelijk beleid lijkt het gewenst om over de mogelijkheid te beschikken na te gaan hoe de inkomens van zekere type-bedrijven zich ontwikkelen onder invloed van de bewegingen in het prijspeil van de voortgebrachte producten.

In dat geval leidt een beoordeling van de vraag, of het prijsbeleid tot redelijke bestaansmogelijkheid leidt, tot een zekere toetsing van de werkelijke inkomens van de gestelde type-bedrijven aan de voor die bedrijven redelijk te achten inkomens. Hiervoor zouden dan echter ook zekere algemeen aanvaarde richtlijnen moeten worden vastgesteld voor deze redelijk te achten inkomens.

Ziehier een vooralsnog onopgelost vraagstuk, dat echter thans in verband met het voorgenomen prijsbeleid om oplossing vraagt. De in het verleden gebezigde procentuele opslag boven de kale kostprijs per product biedt hiervoor onvoldoende aanknopingspunten. De consequentie uit de betreffende passage in de Memorie van Toelichting zou dus zijn dat men voor bepaalde type-bedrijven uit de verschillende bedrijfstypen gaat beschikken over inzicht in de ontwikkeling van de werkelijke inkomens³⁾ en omtrent de mate waarin deze inkomens van jaar tot jaar afwijken van de voor die bedrijven redelijk te achten inkomens⁴⁾. Dit teneinde het moment te kunnen vaststellen waarop de type-bedrijven, waarop men het prijsbeleid afstemt, onrendabel dreigen⁵⁾ te worden, op welk moment de instelling van minimum-prijzen voor bepaalde producten op een zeker niveau (waarover later) aan de orde kan worden gesteld.

In dit verband rijst dan voorts de vraag van welke type-bedrijven nu moet worden uitgegaan.

Het verdient overweging uit te gaan van marginale bedrijven. Uiteraard kan het niet de bedoeling zijn redelijke bestaansmogelijkheid te verzekeren aan alle landbouwbedrijven, ongeacht hun grootte, de omstandigheden waaronder zij werken en de efficiency waarmee zij geleid worden. Het is dus gewenst om voor de verschillende bedrijfstypen tot een bepaling te komen van het marginale type-bedrijf, d.w.z. het grensbedrijf, dat men

nog juist in stand wenst te houden met de mogelijkheid een redelijk bestaan te verwerven.

Het begrip „marginaal” heeft in dit verband dus niet slechts landbouwtechnische inhoud, het wordt mede bepaald door een aantal sociaal-economische overwegingen met betrekking tot de landbouwproductie, die men in eigen land wenst te behouden.

Deze overwegingen kunnen o.a. gelegen zijn in de eventuele noodzaak om voldoende voedsel in eigen land voort te brengen met het oog op oorlogsomstandigheden, in bepaalde sociologische overwegingen (behoud van een agrarisch volksdeel) en in de verwachtingen omtrent de werkloosheidsituatie. Uiteraard leidt dit er toe dat de opvattingen over het begrip „marginaal bedrijf” in de loop van de tijd wijzigingen ondergaan.

Op grond van de in dit ruime verband te nemen beleidsbeslissingen kunnen de marginaal te stellen bedrijven nader worden gedefinieerd, waarbij het vooral om de volgende 3 groepen van factoren gaat:

- de grootte en fysisch-geografische omstandigheden, zoals bodemtype en verkaveling;
- bouwplan en veebezetting;
- wat betreft de productiviteit en efficiency een productieniveau (bemestings- en voederintensiteit o.a.) en een arbeidsbezetting volgens de eisen van een redelijk goede bedrijfsvoering.

Op deze wijze lijkt het mogelijk bepaalde marginale type-bedrijven in de verschillende belangrijke landbouwgebieden aan te wijzen, bijv. een Zeeuws, een Noordgronings en een Veenkoloniaal akkerbouwbedrijf, een Fries en Zuidhollands weidebedrijf en twee of drie typen zandbedrijven.

Deze marginale bedrijven zijn dus andere bedrijven dan de huidige type-bedrijven van het Landbouw-Economisch Instituut, welke meer als vertegenwoordiging van het gemiddelde bedrijf zijn bedoeld.

Een volgend vraagstuk is, of men onmiddellijk van het moment af dat het werkelijke inkomen van bepaalde marginale type-bedrijven beneden het redelijk inkomen dreigt te komen, minimum-prijzen zou moeten instellen op een zodanig niveau dat in totaal het redelijk ondernemersinkomen bereikt wordt.

Hieromtrent wordt in de Memorie van Toelichting geen uitspraak gedaan. Het is echter niet waarschijnlijk te achten dat een dergelijke gang van zaken in het voornemen zou liggen. Immers, indien onmiddellijk met minimum-prijzen op het niveau van het redelijk inkomen zou worden ingegrepen, blijft het feit buiten beschouwing dat door de vrije uitloop van de prijzen in goede jaren hogere inkomens worden verkregen.

Indien een dergelijke politiek duurzaam in het vooruitzicht zou worden gesteld, zou men met recht kunnen stellen dat een beschutte bedrijfstak is geschapen, waarin nog slechts de onzekerheid van meer of minder winst bestaat.

Aan dit bezwaar kunnen dus argumenten worden ontleend om de bescherming op een lager niveau dan dat van het redelijk inkomen te stellen, nl. op een zodanig inkomenspeil van de gestelde (marginale) type-bedrijven, dat een noodtoestand voorkomen wordt⁵⁾.

Zodra dit voor een bepaald marginaal bedrijf het geval dreigt te zijn zou men minimum-prijzen moeten instellen en wel op een zodanig niveau dat in totaal dat minimum-ondernemersloon wordt verkregen.

³⁾ Teneinde het oogstrisico niet uit te schakelen zou men de inkomens op basis van genormaliseerde opbrengsten moeten berekenen.

⁴⁾ Uiteraard dient dit redelijke inkomenspeil niet star te zijn, maar met de omstandigheden, bijv. de ontwikkeling van de vergelijkbare inkomens in andere bedrijfstakken en van de kosten van levensonderhoud, variabel gesteld te worden.

⁵⁾ Zeer terecht merkte onlangs de Amerikaanse Minister van Landbouw, Benson, op dat „support prices should be used as insurance or protection against disaster”.

Men moet er dan op bedacht zijn de verhouding der minimum-prijzen zoveel mogelijk aan te passen aan de verhouding der wereldmarktprijzen. Deze aanpassing kan worden verkregen door de minimum-prijzen der verschillende producten niet op een absoluut star niveau per product vast te stellen, doch van jaar tot jaar in ongeveer dezelfde verhouding als die der wereldmarktprijzen. Men zal dus de minimum-prijs voor het ene product wat hoger kunnen stellen dan het niveau van de kale kostprijs inclusief het evenredig aandeel in het minimum-ondernemersloon en voor het andere product wat lager, mits maar in totaal het minimum-ondernemersloon bereikt wordt.

Het spreekt overigens vanzelf dat zowel het moment van ingrijpen in de vrije prijsvorming als het niveau waarop dit plaatsvindt, mede bepaald worden door incidentele overwegingen, bijv. de overweging om voor één bepaald product (varkens bijv.), een minimum-prijs in werking te doen treden omdat een sterke prijsdaling tot zodanige repercussies op het aanbod zou leiden, dat deze door het incidentele beleid ongewenst worden geacht. Het is echter op deze plaats de bedoeling slechts de grote lijn te behandelen waarlangs dit ingrijpen zou kunnen plaatsvinden.

Een dergelijk beleid dient echter met voorzichtigheid te worden gevoerd. In de Memorie van Toelichting wordt

AUSTIN

spaart
kilometer na
kilometer geld

R. S. STOKVIS & ZONEN N.V.
140 dealers en subdealers,
overal in Nederland.

(Ingezonden mededeling)

er reeds op gewezen, dat een te diepe prijsval van een bepaald product moet worden voorkomen, aangezien redresserende maatregelen, indien ook andere producten in moeilijkheden komen, moeilijk meer mogelijk zijn bij te diepe prijsval. Dit geldt nog sterker voor het geval het gehele inkomen beneden het redelijke inkomen daalt.

Het vinden van de juiste middenweg tussen de tegenstrijdige belangen zal worden vergemakkelijkt door de verschillen tussen werkelijke en redelijke inkomens niet alleen per jaar te bepalen, maar ook het verloop hiervan over goede en slechte jaren te volgen.

's-Gravenhage.

W. DRECHSEL, ec.drs.

Quo vadis katoen? of

Wat gaat er na de internationale tarwe- en suikerovereenkomst gebeuren?

In het vlak der internationale grondstofpolitiek hebben regeringen in recente jaren grote activiteit ontplooid — ook al is zulks voor het daarbij rechtstreeks geïnteresseerde bedrijfsleven niet altijd even goed merkbaar geweest — om zgn. intergouvernementele goederenovereenkomsten af te sluiten. Naast vele mislukte pogingen (zoals tot nog toe voor grondstoffen als bijv. wol, tin, rubber) zijn juist in de afgelopen weken een tweetal concrete resultaten geboekt, welke onze aandacht opeisen. Eerst trad op 1 Augustus jl. de nieuwe tarwe-overeenkomst voor drie jaren in werking, als voortzetting van het „wheatagreement” 1949, zij het ditmaal zonder medewerking van Engeland. Daarna kwam in deze zelfde maand, en merkwaardigerwijs te Londen, een accordo op regeringsniveau tot stand inzake de regulering van het onbeschermd (en kleinste) deel der wereldsuikerhandel als onderwerp van een eerste, na-oorlogse suikerovereenkomst, welke nu op ratificering van een voldoende aantal deelnemende landen wacht om dan per 1 Januari 1954 van kracht te worden.

En wat staat er, na deze beide overeenkomsten, vervolgens op dit gebied te wachten? Wie zich aan een ander — i.c. een andere grondstof — spiegelt, spiegelt zich zacht. Begin November a.s. vangen te Washington D.C. de jaarlijkse besprekingen van het „International Cotton Advisory Committee” aan; ook al weer met als voornaamste agendapunt: een internationale katoenovereenkomst.

In ons tijdsgewricht van langdurige, internationale politieke spanningen en daarmee gepaard gaande, ver grote economische instabiliteit, alsmede contrasterende „national policies” op velerlei terrein, beogen intergouvernementele goederenovereenkomsten voor belangrijke grondstoffen in het internationale verkeer: a. gro-

tere prijsstabiliteit; b. beter verzekerde afzet voor exporterende landen in tijden van surplus; c. beter verzekerde aanvoer voor importerende landen in geval van schaarste; d. een combinatie dezer doeleinden.

Een beoordeling van dit soort arrangementen is onverbrekelijk verbonden met de concrete inhoud en richting, welke aan genoemde doelstellingen wordt gegeven, alsmede met de doelmatigheid van het te creëren mechanisme. De op te stellen internationale spelregels zijn niet los te denken van de in het geding zijnde nationale belangen. Wanneer, zoals bij katoen, de nationale landbouwpolitiek van bepaalde producerende landen de prijzen kunstmatig hoog houdt, hetgeen de eigen buitenlandse afzet ondermijnt, dan ligt het min of meer voor de hand dat deze landen althans zullen trachten om van een internationale katoenovereenkomst een verlengstuk van hun — dikwijls zeer moeilijk te wijzigen — binnenlandse landbouwpolitiek te maken, teneinde op deze wijze o.a. het gesignaleerde nadeel van dalende export te ondervangen. In 1948 gaf het Amerikaanse „Senate Committee on Foreign Relations” op dit punt uitdrukking aan zijn „earnest belief that the principle of surplus-marketing by international agreement is sound”¹⁾.

Hoezeer in het algemeen de „Haute Politique” met deze affaires verweven is, bewijst wel de aanwijzing, dat ingevolge meningsverschillen in het Britse Kabinet de stem van niemand anders dan Prime Minister Churchill (vóór zijn ziekte) de doorslag moest geven tot het uittreden van Engeland uit de internationale tarwe-overeenkomst. Het wegvallen der Britse aankoopgaranties heeft in deze sector tot gevolg gehad, dat de werkingsssfeer van het nieuwe „wheatagreement” van ca 2/3 tot op ca 1/2 der

¹⁾ „Senate Executive Report No 12, 80th Congress, 1948”.

internationale tarwehandel is verkleind. Daardoor is aanzienlijk getornd aan één der bestaansvoorwaarden van dit zgn. multilaterale contract, nl. dat een groot deel van de wereldhandel onder de overeenkomst dient te vallen, wil deze effect sorteren. Door zijn handelwijze gaf Engeland ruim baan aan die krachten (w.o. grote productie-overschotten), welke een prijsdalende werking zouden uitoefenen. De motieven voor deze Britse afzijdigheid zijn voldoende bekend²⁾. Men kan ze samenvatten, zoals „The Economist” het kernachtig uitdrukte: „This twofold support for prices” (nl. nationale prijssteun plus internationale prijshandhaving, in het geval van tarwe, wel te verstaan) „has proved too much of a good thing”³⁾.

In tegenstelling tot het optrekken van de officiële prijsstabilisatie-zone van aanvankelijk \$ 1,20 (minimum) – \$ 1,86 (maximum) tot \$ 1,55 – \$ 2,05 per bushel tarwe van gegeven kwaliteit en locatie (onder de nieuwe overeenkomst), daalde de marktprijs intussen beneden dit nieuwe maximum. Zolang de marktprijs zich tussen beide prijsgrenzen beweegt, bevindt de huidige tarweovereenkomst zich in het, wat men zou kunnen noemen, slapende stadium, waarin op geen der contracterende landen een beroep kan worden gedaan de aangegane export- en importverplichtingen na te komen. Problemen van niet geringe aard zouden hier eerst ontstaan als de marktprijs onder de overeengekomen minimum-prijs van \$ 1,55 zou dreigen te zakken. De kansen hierop lijken vooralsnog kleiner te zijn geworden sinds de Amerikaanse tarweverbouwers zich op 14 Augustus jl. door middel van een referendum uitspraken voor handhaving van de bestaande, en door de vroegere (Democratische) Regering ingestelde prijswetgeving van 90 pCt van het pariteitsniveau, zulks in ruil voor een gedwongen teeltbeperking voor de komende oogst. Deze uitslag zou nog wel eens een flinke streep door alle plannen van de huidige „Administration” tot hervorming der agrarische politiek kunnen betekenen.

Met dit voorbeeld voor ogen kan er nauwelijks twijfel bestaan aan het resultaat van een soortgelijk referendum in begin December t.a.v. de komende areaalrestricties voor katoen. Als de boer voor de keus staat tussen een prijsdaling van 90 pCt tot 50 pCt van „parity”, waarvan de gevolgen nog jaren zullen doorwerken, of een teeltbeperking eens in de zoveel jaren (nl. als voor katoen de wettig toelaatbare voorraad van ca 5 mln balen overschreden is) kan men moeilijk van een reëel alternatief spreken, ook al laat men dan aan de boeren zgn. de laatste stem in dit kapittel. Dat het uitreden van Engeland uit de tarwe-overeenkomst geen principiële koerswijziging van dit land t.a.v. deze intergouvernementele regelingen betekent, heeft het reeds gememoreerde accord te Londen inzake het niet-beschermde deel der wereldsuikerhandel (de zgn. „Cinderella-section”⁴⁾) tussen vrijwel alle belangrijkste suikerexporterende en -importerende landen (incl. Rusland) duidelijk gemaakt.

Hier is een bewijs voorhanden hoe regeringen hun goederenpolitiek begrijpelijkerwijs met het product in kwestie doen variëren. Steun aan de prijzen, en dus inkomens voor de suikerproducenten in de onderontwikkelde, tropische gebiedsdelen is hier het middel om het verstoorde evenwicht tussen deze groep van „low-cost producers”, (die het desondanks aflegt) en de beschermde „high-cost producers” enigermate te herstellen. Toch is deze overeenkomst min of meer onverwachts gekomen.

Er circuleerden de laatste jaren zoveel concept-overeenkomsten met alternatieve teksten, dat de kans van slagen lange tijd illusoir leek. Qua type verschilt de suikerovereenkomst aanzienlijk van die voor tarwe. Dit voert ons tot de drie grondvormen van intergouvernementele goederenovereenkomsten⁵⁾:

1. *Het quotastelsel voor de internationale handel.*

Door regulering der exporten en importen beoogt men de gestelde doeleinden, zoals in het bovenstaande uiteengezet, te realiseren. De maximum- en minimumprijzen fungeren als signaal voor de quotawijzigingen, zodat de prijsvorming in de markt blijft plaatsvinden. Zodra de marktprijs zich buiten de vastgestelde prijsgrenzen beweegt, worden al dan niet automatische quotawijzigingen toegepast. De suikerovereenkomst kan men onder deze categorie rangschikken, zij het dat er enkel exportquota bestaan. De „Council” stelt deze quota jaarlijks vast en bepaalt de noodzakelijke wijzigingen daarin. Bevindt de gemiddelde marktprijs zich gedurende vijftien achtereenvolgende marktdagen boven de maximum- of onder de minimum-prijs, dan moet de „Council” binnen 10 dagen de quota vergroten, resp. verkleinen. In geval, dat geen overeenstemming wordt bereikt, treedt automatisch een verhoging van $7\frac{1}{2}$ pCt, resp. een daling van 5 pCt in werking. De maximum- en minimum-prijs zijn vastgesteld op 4,35 resp. 3,25 U.S. dollarcent per lb. Een noviteit is, dat de „Council” ook gerechtigd is quotawijzigingen toe te passen als de marktprijs zich nog tussen deze prijsgrenzen beweegt.

2. *Buffervoorraden.*

M.a.w., opslag van surplusproductie ten behoeve van later volgende, magere oogstjaren. De overeengekomen maximum- en minimum-prijzen vertegenwoordigen de prijzen, waarvoor de bufferstock-autoriteiten verkopen, resp. kopen, zodra dit peil bereikt of overschreden is. Het voorstel voor een na-oorlogse tinovereenkomst is op dit beginsel gebaseerd. Er bestaan diverse varianten, waarvan de belangrijkste zijn: één internationale bufferstock onder centrale leiding, hetgeen min of meer „discretionary operation” impliceert, of anders een serie van nationale bufferstocks, beheerd volgens vooraf vastgestelde regels (zgn. „automatic operation”).

3. *Het multilaterale contract, zoals de tarwe-overeenkomst.*

Contracterende landen verbinden zich gedurende de duur der overeenkomst bepaalde hoeveelheden uit of in te voeren, zodra de marktprijs het maximum, resp. het minimum van de prijsstabilisatie-zone heeft bereikt of overschreden. Deze maximum- en minimum-prijzen zijn dan tevens de gecontracteerde prijzen, waarvoor de „ingetekende” hoeveelheden verhandeld zullen worden. Zolang de marktprijs zich tussen de prijsgrenzen beweegt, is de internationale handel, qua volume en richting, niet aan deze overeenkomst gebonden.

Van de gecombineerde typen zijn het belangrijkste: de combinatie van quotastelsel en bufferstock, alsmede van multilateraal contract en buffervoorraad.

De doelmatigheid van deze typen van goederenovereenkomsten is in zeer belangrijke mate mede afhankelijk van de aard en bijzonderheden van de betrokken grondstof, diens internationale productie-verbruikspatroon en inherente prijsvormingsstructuur. Het volgende onderscheid is m.i. essentieel:

²⁾ Zie: Drs P. da Silva: „De ratificatie van de internationale tarwe-overeenkomst” in „E.-S.B.” van 19 Augustus 1953.

³⁾ „The Economist” van 18 April 1953.

⁴⁾ „Shelter for Sugar's Cinderellas”, in „The Economist” van 29 Augustus 1953.

⁵⁾ Zie: Dr H. J. Kuhlmeijer: „Nationale of internationale katoenpolitiek” (dissertatie N.E.H.), Juni 1953, blz. 181.

- a. grondstoffen, welke niet of hoegenaamd niet in de voortbrengende landen zelf verbruikt worden. Zij passeren overwegend de internationale handelskanalen. Het zwaartepunt der prijsvorming ligt op de markten der belangrijkste verbruikende landen;
- b. grondstoffen, die wel een meer of minder belangrijk exportartikel kunnen zijn, maar welke — in het totaalbeeld gezien — grotendeels of althans in aanzienlijke mate in de eigen producerende landen zelf worden verbruikt. Zij passeren de wereldhandel slechts ten dele. Het zwaartepunt der prijsvorming blijft op de binnenlandse markt van de voornaamste voortbrengende landen liggen, waarbij zich de exportvraag voegt.

Voor de categorie van grondstoffen zoals onder a. bedoeld, kunnen quotastelsels, indien goed opgezet met een passende prijsrange, wellicht zeer doelmatig zijn; hetzij al dan niet aangevuld met een bufferstock. Exportrestricties kunnen immers, internationaal, niet prijsbepervend werken in de voor de wereldafzet onbelangrijke, producerende landen. Voorbeelden zijn: tin, rubber en suiker. De vóóroorlogse suikerovereenkomst, daterend van 1937 en de derde tinovereenkomst van 1938 kan men niet onder de mislukkingen rangschikken.

Anders is het gesteld met de tweede groep van grondstoffen, onder b. vermeld, waartoe o.a. zowel tarwe als katoen behoren. Katoenvoortbrengende landen, zoals de Verenigde Staten, Brazilië, India en evenzeer China als Rusland, verbruiken grote hoeveelheden eigen katoen. Het instellen van een exportquotaregeling in tijden van surplus zou in deze landen, in plaats van het beoogde prijsverhogende effect, een totaal tegengestelde uitwerking hebben en de prijsval op de „wereldmarkt” versterken. Toepassing van een quotastelsel in de katoensector betekent, om deze en andere reden, een onverantwoord experiment. Het is onbegrijpelijk, waarom de concept-katoenovereenkomst van 1946 op dit systeem gebaseerd was.

Ook van de toepassing van een bufferstockstelsel koestere men voor katoen geen verwachtingen. De boeren in tal van producerende landen profiteren nu reeds vele jaren van de voordelen, welke de officiële prijssteunprogramma's hun bieden door middel van belening der katoen. Deze „loanprograms” zijn veel flexibeler en efficiënter dan de bufferstockmethode, omdat het initiatief voor het in de „loan” brengen en eventueel uithalen der katoen bij het individu, de boer, ligt en niet bij de overheidsinstantie zelve, zoals in geval van een buffervoorraad. Bovendien kan de stroom in en uit de „loan” plaatsvinden tegen iedere prijs, die niet beneden de bodemprijs komt, terwijl bufferstock-autoriteiten (althans bij een serie van nationale bufferstocks) eerst zouden moeten wachten tot hetzij de minimum- of maximum-prijs bereikt is; een situatie, welke de fluctuaties van de marktprijs nog zal vergroten.

Daarnaast zal men van regeringen, als die der Verenigde Staten, die reeds grote bedragen in deze nationale beleningsoperaties hebben vastgelegd, moeilijk kunnen verwachten dat zij ook nog eens in belangrijke mate financieel zouden bijdragen tot een internationale bufferstock, over wiens voorraden zij uiteraard slechts beperkte zeggenschap zouden hebben. Daarmede vervalt evenzeer de koppeling van een quotastelsel aan een bufferstock.

De laatste tijd doet de combinatie van een multilateraal contract en een buffervoorraad opgeld. Dit is, op diplomatieke gronden, wel te verklaren. Amerika is voorstander van een multilateraal contract; Engeland daarentegen van een bufferstock. In zijn artikel: „Is an inter-

national cotton agreement possible?”⁶⁾ onderneemt D. R. Atkinson een poging om de combinatie van beide plausibel te maken, hetgeen in zoverre een nogal zonderlinge indruk maakt, omdat eerst uitvoerig wordt stilgestaan bij de nadelen van elk dezer stelsels afzonderlijk. Alsof deze elkaar niet zouden kunnen versterken, en alsof de nadelen van de één niet onvoldoende gecompenseerd kunnen worden door de voordelen van de ander. De motivering voor een aanvullende bufferstock sluit aan bij het nadeel van het zgn. tweevoudige prijsstelsel, hetwelk een multilateraal contract kenmerkt om zodoende de deviatie tussen contractprijs en „vrije” prijs zo gering mogelijk te doen zijn. Hoe groter het deel van de wereldhandel is, dat onder het multilateraal contract valt, des te kleiner behoeft de buffervoorraad te zijn. Evenals in geval van een bufferstock per se, negeert dit betoog de invloed van de reeds bestaande stelsels van nationale katoenpolitiek. Door de prijzen van beleningsinstanties, als bijv. de „Commodity Credit Corporation” in Amerika af te stemmen op de minimum-prijs van het multilaterale contract, zou men deze bufferstock dan ook gevoegelijk kunnen missen. Een eventuele deviatie van de marktprijs boven de maximum-prijs is minder gevaarlijk, omdat verondersteld mag worden dat dit verschijnsel naar alle waarschijnlijkheid gepaard zou gaan met een tijdelijke verkopersmarkt voor textieleindproducten. Bovendien is het mogelijk de invloed van een tweevoudige prijs teniet te doen door o.a. een compenserende invoersubsidie in de importerende landen. Zo gezien, kan men dus de vraag of een internationale katoenovereenkomst zin zou hebben, beperken tot het afwegen van het pro en contra van het multilaterale contract. Het is duidelijk, dat dit type van overeenkomst als sluitstuk op de Amerikaanse katoenpolitiek past.

Het verhindert het uit de markt geprijsd worden van deze katoen en geeft dit land bij voorbaat een beter inzicht in de te verwachten afzet. Ook met dit instrument voorhanden, zullen teelrestricties niet overbodig worden. Alleen hebben importerende landen zich dan tijdig verzekerd tegen een eventuele, onverwachte krapheid van katoen en daaruit resulterende prijsstijgingen; niet in het minst voor de niet-Amerikaanse soorten. Het verkrijgen van exportgaranties moet evenwel de producerende landen een prijsoffer waard zijn; anders kunnen zij dergelijke garanties niet verlangen. Er zijn inmiddels echter voor vele importerende landen, w.o. ons land, redenen te over om het streven naar volledig vrije grondstofaankopen met onverminderde kracht voort te zetten en te handhaven, w.o. het volhouden van de grote concurrentiestrijd op de wereldmarkt voor textielproducten, vooral sinds het afnemen; zo niet aflopen der inflatoire tendenties op tal van onze exportmarkten.

Aangezien de meningen der diverse landen t.a.v. een katoenovereenkomst — voor zover bekend — nogal verdeeld zijn, valt vooralsnog geen of weinig resultaat van de a.s. besprekingen te Washington D.C. te verwachten of te vrezen. Hetgeen geenszins zeggen wil, dat dit onderwerp spoedig van de agenda der I.C.A.C.-besprekingen zal verdwijnen; zeker niet als de daling van de Amerikaanse katoenexport aanhoudt.

Typierend voor de verwachte gang van zaken is een passage uit een oud en beroemd, in het Engels vertaald, Perzisch gedicht, „The Rubaiyat of Omar Khayyam”:

„Myself when young did eagerly frequent
 Doctor and Saint, and heard great argument
 About it and about: but evermore
 Came out by the same door where in I went”.

Hengelo (O).

Dr H. J. KUHLMETJER.

⁶⁾ „The Egyptian Cotton Gazette”, Mei 1953.

Het orkestwezen in Nederland

Volgens een zeer globale schatting wordt aan subsidies jaarlijks een bedrag van omstreeks f 3 miljoen aan de Nederlandse orkesten besteed. Deze schatting moet wel getoet worden, omdat de cijfers een sterke stijging en tendentie vertonen. Hoe snel de lijn omhoog gaat, is hieruit op te maken, dat het totaal van de rijkssubsidies voor de orkesten in de jaren onmiddellijk voor de oorlog f 132.500 bedroeg, zijnde de subsidie voor zes orkesten, terwijl voor het lopende begrotingsjaar het totaal der rijkssubsidies, nu voor tien orkesten, op f 1.629.000 is geraamd. Daarbij komen dan de gemeentelijke en de langzamerhand vrij aanzienlijke provinciale subsidies.

Voor dit bedrag, vermeerderd met het door het concertpubliek betaalde, krijgt men klinkende muziek in ruil. In economisch opzicht is deze muziek een wonderlijk goed: de mensen, die er in de concertzalen van genieten, betalen slechts een gering deel van de werkelijke productiekosten. Een zeer groot deel van het volk komt nimmer in een concertzaal, bezoekt dus nooit een orkestconcert, doch betaalt er in zeker opzicht wel aan mee. Het behoeft geen verwondering te wekken dat het Prins Bernhard Fonds, tot taak hebbende de geestelijke weerbaarheid van ons volk en deszelfs culturele apparatuur te helpen bevorderen, aan het Instituut voor Sociaal Onderzoek van het Nederlandse Volk een opdracht heeft verstrekt tot het instellen van een onderzoek naar het orkestwezen in ons land. Dit onderzoek moest een stuk cultureel carteringswerk worden, kennelijk met het doel, al wordt dit niet in zoveel woorden gezegd, eens na te gaan of met de thans daartoe bestede aanzienlijke bedragen aan overheidsgeld niet een groter nuttig effect is te bereiken.

Het resultaat van dit onderzoek, voornamelijk ver-richt door Dra H. M. in 't Veld-Langeveld, die ook voor het Prins Bernhard Fonds heeft gerapporteerd inzake „De financiële aspecten van de academische promotie”, is onlangs als nr 4 van de Mededelingen van het Prins Bernhard Fonds verschenen.

Opzet van het rapport.

Het is een vrij uitgebreid rapport geworden, waarin voor het eerst op deze schaal allerlei bijzonderheden omtrent de financiële status van de orkesten, hun werkzaamheden en hun arbeidsterreinen zijn bijeengebracht en gerangschikt. Tot uitgangspunt dienden de volgende stellingen:

- a. daar orkestmuziek een essentiële plaats inneemt in het Westerse muziekleven, is een orkest een zeer belangrijke culturele instelling;
- b. een hoog artistiek peil wordt — op enkele uitzonderingen na — alleen bereikt door beroeps-orkesten.

Krachtens deze laatste stelling elimineerde men uit het Nederlandse orkestwezen de soms geenszins zo onbelangrijke dilettantenorkesten en hield men de elf orkesten over, die in de concertzalen het Nederlandse volk bereiken. Merkwaardigerwijze sluit men in deze studie tevens het hoogst belangrijke Radio Philharmonisch Orkest uit, dat in het Nederlandse orkestwezen wellicht geen probleem is in die zin, dat het tekorten heeft, dus op subsidies aanspraak maakt, maar dat in het culturele leven wel degelijk zijn functie heeft, evenals trouwens de dilettantenorkesten. Dit buitensluiten kan echter gelden als een ondersteuning van de hierboven aangevoerde mening, dat het primaire doel van het onderzoek is ge-

weest: een nuttiger effect van de bestede publieke middelen.

Na een kort historisch overzicht als inleidende verkenning, behakelt het rapport de financiële aspecten van de orkesten in ruimtelijk en in sociaal opzicht, de positie van de orkestleden en de financiële grondslagen van de orkesten. De beschouwing van het repertoire van de orkesten kan men opvatten als een „Seitensprung”, waarbij men zich afvraagt of de resultaten, als bouwstof voor een oordeelsvorming in de vrij ingewikkelde materie, wel evenredig kunnen zijn aan het statistisch peuterwerk dat daarvoor nodig is geweest. Het slot van de studie behelst een samenvatting, die naar enkele conclusies leidt, welke conclusies eigenlijk aansporingen zijn tot nieuwe onderzoekingen.

Als het belangrijkste en best geslaagde deel van de studie kan het hoofdstuk over de functionele aspecten van onze orkesten in ruimtelijke zin gelden. Dit is een muzikale marktanalyse, waarin wordt nagegaan, orkest voor orkest, provincie voor provincie en gemeente voor gemeente, hoe het huidige werkterrein ligt, waar eventueel nieuwe afzetgebieden voor orkestmuziek zijn te vinden en waar het verzadigingspunt is bereikt. Het is ondoenlijk in dit bestek de saillante punten van dit hoofdstuk te behandelen. Hier zij slechts gewezen op het feit, dat Het Brabants Orkest ondanks zijn jeugd reeds een opmerkelijk groot aantal concerten pleegt te geven en een vergaande cultuurspreiding heeft bereikt. Dit orkest was in de eerste plaats provinciaal opgezet, dus volgens een nieuw schema. Blijkbaar is deze opzet goed door-dacht geweest, zodat dit orkest, vooral steunend op een provinciale subsidie, nu reeds stevig in het financiële zadel zit.

Beziet men de conclusies van dit hoofdstuk wat nauwkeuriger, dan blijken, wat betreft de hoofdzaak, d.w.z. de kans op toeneming van het aantal plaatsen waar men concerten kan geven, de vooruitzichten slechts matig te zijn.

De onderzoekers hebben zich dan ook zeer intensief beziggehouden met de vraag, of de orkesten op hun oude markt een nieuw publiek kunnen creëren. Kan men de muzikale akkers dieper ploegen? Dit sociale deel van de studie komt aan de hand van een uitgebreid materiaal tot de conclusie, dat het concertpubliek nog steeds voor een zeer belangrijk deel uit de „bourgeoisie” bestaat. Onder deze categorie vat men dan samen ondernemers, landbouwers, hoge ambtenaren, staffunctionarissen en beoefenaars van vrije intellectuele beroepen. Daarbij komt dan, dat de landbouwers in deze categorie het gemiddelde nog aanmerkelijk drukken, want hun belangstelling voor concerten is miniem. Dat blijkt ook uit enkele kaarten, waarop de concertdichtheid in de agrarische gebieden staat aangegeven. De nieuwe middenstand en met name het onderwijzend personeel levert vooral op de volksconcerten een groot deel van de belangstellenden. Zeer opvallend is de geringe belangstelling der arbeiders voor concerten. Zelfs op bedrijfs- en vakbondsconcerten is het aandeel van het arbeiderspubliek opmerkelijk klein. Het spreekt dus vanzelf, dat de methoden om de arbeiders te trekken de aandacht van de rapporteurs hebben. De vakbeweging geeft zich moeite, met soms weinig resultaat. Bemoeien burgerlijke organisaties zich met de werving, dan is het resultaat nog geringer.

Zo krijgt men de stellige indruk, dat de betrekkelijk

grote afzijdigheid van de arbeiders één der kernpunten van het probleem vormt. Men ontmoet dan ook in het slot van de studie deze vraag: moet er geen arbeiders op de concerten? Uit allerlei bijzonderheden kan men opmaken, dat het veroveren van de arbeiders voor het concertleven zeer moeilijk is en met grote omzichtigheid dient te worden uitgevoerd. De vakorganisatie kan wellicht de sleutel bieden, waarmede deze poort tot een gezonder concertleven moet worden geopend. Met de kansen om de jeugd voor de concerten te winnen staat het, blijkens de ervaringen der onderzoekers, gunstiger. Er is een „Nachwuchs”.

De exploitatie.

Personeelsbezetting en subsidiëring hangen ten nauwste samen, en daarvan afhankelijk is de exploitatie. Daarover werden allerlei gegevens bijeengebracht, waaruit blijkt, dat de sociale positie der orkestleden over het algemeen niet rooskleurig is, al is zij, vergeleken met voor de oorlog, vooral wat de pensionering betreft, sterk verbeterd. De rijkssubsidie wordt in beginsel gekoppeld aan de salarislast en niet aan de exploitatierisico's, zij bedraagt 50 pCt van de salarissen der orkestleden (de dirigenten blijven daarbuiten) en hoewel er ter voorkoming van een ongewenst verloop tussen de orkesten een rijksregeling inzake de salarissen bestaat, komt er in de praktijk niet zo veel van terecht, omdat de orkestbesturen wel iets moeten stellen tegenover de verlokkingen van Hilversum. De voorwaarden bij de radio zijn veel gunstiger. Daarom speelt het Radio Philharmonisch Orkest ook in deze materie een belangrijke rol.

Het hoofdstuk over de exploitatie mondt uit in onderstaande tabel, waarin het vraagstuk eigenlijk zeer scherp wordt belicht:

Bedragen, door publiek en Overheid per concertbezoek besteed

	Gemiddeld besteed bedrag in centen per concertbezoek in 1950/51	Subsidie per concertbezoek in centen in 1950/51
Concertgebouw Orkest	243	204
Residentie Orkest	186	176
Rotterd. Philharmonisch Orkest ..	157	313
Haarl. Orkest Vereniging	126	248
Gelders Orkest	130	308
Gron. Orkest Vereniging	115	225 1)
Maastr. Stedelijk Orkest	122	301

1) Over 1949/50. Het Utrechts Stedelijk Orkest ontbreekt, evenals het Brabants, het Overijsels en het Frysk Orkest.

Deze tabel onthult wel, hoe ernstig de marktpositie van de serieuze muziek is. Waarschijnlijk is zij aan de ene kant geflatteerd, doordat indirecte gemeentelijke subsidies er niet in zijn verrekend. Aan de andere kant komt een deel van het bestede bedrag als vermakelijheidsbelasting terug. Schat men dit op één zesde van het door het publiek bestede bedrag, dan nog blijft het aandeel van de Overheid hoog.

Op de keper beschouwd zijn de conclusies dan ook weinig hoopvol. Men ziet slechts de mogelijkheid tot een kleine toeneming van het aantal concerten en staat dan, gelijk reeds gezegd, voor het eigenaardige verschijnsel van de afzijdigheid der arbeiders.

Een diagnose, geen recept.

Samenvattend kan men zeggen, dat dit rapport een massa gegevens verschaft, die voordien zo verspreid waren, dat niemand ze kon overzien. De situatie is daardoor veel overzichtelijker geworden.

Niettemin laat reeds een oppervlakkige beschouwing der tabellen vermoeden, dat de uniformiteit van het ver-

zamelde materiaal verre van ideaal is. Misschien zou een onderlinge bedrijfsvergelijking, berustend op een genormaliseerde bedrijfsvoering, vrij veel interessante gezichtspunten opleveren, doch daaraan is men waarschijnlijk nog niet toe. Een orkest is geen coöperatieve zuivelfabriek. Wanneer men ziet, dat de administratiekosten bij het Concertgebouw Orkest 7 pCt van de uitgaven belopen en bij het Rotterdamsch Philharmonisch Orkest slechts 2 pCt, terwijl de „orkestkosten” te Amsterdam 4 pCt eisen en te Rotterdam 8 pCt, dan gaat men vermoeden, dat de diverse onkosten niet overal in de kasboeken onder dezelfde kolommen terecht komen. Op te merken valt, dat de sociale lasten van Concertgebouw Orkest én Residentie Orkest volgens de tabel 4 pCt van de uitgaven bedragen, tegen te Rotterdam 8 en te Groningen 11 pCt. Gezien de mededeling over de pensionering in verschillende orkesten, ligt de conclusie voor de hand, dat de feitelijke kosten van de pensionen der orkestleden, zijnde sociale lasten, soms naar een ander gemeentelijk begrotingshoofdstuk worden verplaatst. Dat moet een vrij aanzienlijke vertekening opleveren ten opzichte van de ware kostprijsverhoudingen. Zo gezien is het de vraag, of de hierboven geplaatste tabel eigenlijk niet enigszins in de lucht hangt.

Het orkestleven als zodanig bloeit in ons land ontegenzeggelijk. Wie enigermate op de hoogte is met de toestanden in België (waar men slechts enkele symphonie-orkesten telt, veel kleiner van omvang dan de onze), en van de toestanden in Frankrijk en Engeland, weet dat het Nederlands perfectionisme zich op dit terrein sterk uitleeft. Ook de operacultuur, dat evenals België het accent meer op de operacultuur legt, is het concertleven minder intensief dan te onzent. De kosten zijn hier zeer hoog, vooral de zeer geringe omvang van het Nederlandse concertpubliek in aanmerking genomen. Naar onze schatting maakt dit publiek in de grote steden veel minder dan 1 pCt van de bevolking uit. Voor het Rijk ligt de verhouding nog lager. Het is echter o.i. niet zo, dat de financiële toestand der orkesten veel zal verbeteren, indien men tot een grotere ruimtelijke en sociale spreiding kan komen. De kansen daarop zijn gering, zoals het rapport laat vermoeden, doch bovendien zijn bijv. de orkesten van Amsterdam en Den Haag al zo belast, dat er weinig gelegenheid tot meer concerten is!

Dit rapport levert niet meer op dan een voorlopige verkenning van de moeilijkheden. Aan een diagnose komt het in zeker opzicht toe, maar van een hoopgevend recept is nog geen sprake. Dat komt echter bij veel sociale en menselijke ziektebeelden voor.

De slotsom van de slotsom is dan ook feitelijk, dat „een voortzetting en verdieping van het onderzoek” gewettigd is. De grote bedragen, die de Overheid voor de orkesten beschikbaar stelt, rechtvaardigen dit ten volle, evenals de algemene culturele, sociale en zelfs de economische functies van de muziek, die belangrijker zijn dan men gewoonlijk aanneemt. Men zou dan met vrucht de werking van de radio in het onderzoek kunnen betrekken.

Dank zij het Prins Bernhard Fonds is deze eerste schrede gezet op een moeilijke weg. Men zal goed doen van het effect ook bij eventuele verdere stappen geen te hoge verwachtingen te koesteren. Orkestconcerten zullen duur blijven, doch wanneer men door studies als deze bereikt, dat er een eind komt aan de ongebreidelde opvoering van deze kosten en dat de onderlinge samenwerking van de orkesten tot hogere inkomsten en lagere onkosten leidt, is er al betrekkelijk veel gewonnen.

Het gewaarborgde weekloon

De stand van het vraagstuk in België

Inleiding.

De uitdrukking „gewaarborgd (week)loon” is een eerder nieuw geluid in de woordenschat der Belgische sociale politiek. Al hoorde men deze arbeiderseis reeds voor jaren in congresresoluties van vakbonden, toch is hij pas het voorplan der sociaal-economische actualiteit gaan innemen naar aanleiding van de actie door het socialistische Algemeen Belgisch Vakverbond voor enkele maanden op touw gezet tegen de gouvernementele hervormingsmaatregelen inzake ziekte- en invaliditeitsverzekering¹⁾. Zoals zulks met nieuwe elementen in 's lands maatschappelijk bestel — en eigenlijk niet slechts met die categorie van elementen alleen! — het geval pleegt te zijn, heerst er onder de betrokken partijen geen communis opinio ter zake. Inderdaad verschillen niet slechts de werkgevers- en werknemersopvattingen, maar deze laatste dienen daarenboven onderscheiden naar gelang van wat de christelijke en de socialistische vakverenigingen vooropzetten, en wat de Regering ontworpen heeft.

Die onderscheiden standpunten te schetsen, is het doel van dit artikel. In dat bestek zullen het buitenlandse voorbeeld van stelsels voor gegarandeerd loon, evenzeer als de werkzaamheden ter zake van de Internationale Arbeidsorganisatie, onvermeld blijven. Nochtans, hierop beroept men zich ook in de discussie daaromtrent, zowel wat de pro's als de contra's betreft.

Hoe interessant het, daarom en volledigheidshalve, ook zou zijn enkele typische, buitenlandse ervaringen evenzeer als de deskundige besprekingen van een gespecialiseerd instituut als de I.A.O. na te gaan, toch valt zulks eigenlijk, mede om plaatsruimte, buiten de in dit artikel te behandelen materie²⁾.

De huidige standpunten.

Het vraagstuk van het gewaarborgde weekloon is thans zowel op het paritaire als op het parlementaire plan gesteld. In dit verband zullen wij de hoofdtrekken van de verschillende standpunten vermelden, met name van het Algemeen Belgisch Vakverbond (A.B.V.V.), van het Algemeen Christelijk Vakverbond van België (A.C.V.), van het Verbond der Belgische Nijverheid (V.B.N.) en van de Regering.

Terloops zij er op gewezen dat wij daarbij uitsluitend een feitelijke samenvatting der betrokken meningen geven³⁾.

A. De stellingen van het Algemeen Belgisch Vakverbond en van volksvertegenwoordiger L. Major's wetsvoorstel tot wijziging en aanvulling van de wet van 10 Maart 1900 op het arbeidscontract.

¹⁾ Door de wetten dd. 31 December 1952 werd o.a. het institutioneel pluralistisch karakter der ziekteregeling verscherpt in die zin dat iedere erkende mutualiteit, behalve voor de prioritaire, want verplichte zorgen, willekeurig haar verzekering kan inrichten t.a.v. de secundaire zorgen, d.w.z. die welke door de wet niet in de lijst ad hoc zijn opgenomen.

Tevens is ieder ziekenfonds verantwoordelijk voor eventuele deficits, ook voor deze welke direct voortvloeien uit de lasten van zorgen die wettelijk moeten verstrekt worden. Daartegenover eisen socialistische mutualiteit, partij en vakvereniging een volledige, nationale compensatie onder alle verzekeringsorganismen.

²⁾ Wegens gebrek aan plaatsruimte moest verder een beknopt historisch overzicht vervallen. Red.

³⁾ Als bronnen gebruikten wij, aan de ene kant, documenten van de Nationale Arbeidsraad, nl. de nota's hem ter zake door het A.B.V.V., het A.C.V. en het V.B.N. voorgelegd en de notulen daarover; en, aan de andere kant, parlementaire bescheiden: Kamer der Volksvertegenwoordigers, zitting 1950, nr 128, 8 Augustus 1950, wetsvoorstel tot wijziging en aanvulling van de wet van 10 Maart 1900 op het arbeidscontract van P. De Paep en cs; zitting 1952/1953, nr 274, 18 Maart 1953, wetsvoorstel tot wijziging en aanvulling van de wet van 10 Maart 1900 op het arbeidscontract, amendementen voorgesteld door Major; zitting 1952/1953, nr 241, 23 Juni 1953, wetsontwerp betreffende het gewaarborgd loon van G. van den Daele.

1. *Uitgangspunt.* Het volstaat de toestand van de werklieden met deze van de bedienden te vergelijken om niet te rechtvaardigen verschillen vast te stellen t.o.v. de zekerheid van het inkomen voor beide categorieën van arbeiders. Aan dat element dient dit van de verplichte termijn van opzegging gekoppeld. Inderdaad, het loon is niet gewaarborgd indien de werkgever een einde kan maken aan het arbeidscontract zonder daarbij door enige verplichting in zake een in acht te nemen termijn verbonden te zijn.

2. Derhalve is, wat de *methode van totstandbrenging* betreft, een wijziging van de wet op het arbeidscontract noodzakelijk. Zo beschouwt het A.B.V.V. het vraagstuk van het gewaarborgde weekloon als een op zichzelf staand geheel waarvan de oplossing niet dient nagestreefd te worden in het kader van de hervorming van de sociale-zekerheidsregeling.

Bewuste eis, sedert lange tijd door het A.B.V.V. geformuleerd, dient, luidens het wetsvoorstel Major, als volgt in een wettekst neergelegd: voor elke door de werkmán begonnen arbeidsweek is het ondernemingshoofd, niettegenstaande iedere tegenstrijdige overeenkomst, verplicht aan deze het normale loon uit te betalen dat hij zou verdiend hebben, indien hij tot het einde van de arbeidsweek zou gewerkt hebben.

3. In beginsel vangt de arbeidsweek, volgens Major's voorstel, de Maandagochtend aan en eindigt 's Zondags te middernacht. Inderdaad, aangaande de *periode* waarop het gewaarborgde loon moet slaan, staat het A.B.V.V. op het standpunt dat de in aanmerking te nemen week de kalenderweek is.

4. Het A.B.V.V. oordeelt dat de waarborg van het loon volgende *risico's* dient te dekken:

- Ziekte:* iedere week, met de arbeidsverrichting begonnen, geeft recht op het volle loon. Aldus valt de huidige wachttijd van drie dagen tot het bekomen van ziekgeld weg en is de arbeider ten laste van zijn mutualiteit van de Maandag af die op zijn ziekte volgt.
- Dat beginsel dient uitgebreid tot de *arbeidsongevallen*.
- In het geval van *werkloosheid* moet een onderscheid gemaakt tussen: 1) de *volledige*, waarbij het contract verbroken wordt: de opzegging moet ten laatste 's Zaterdag gegeven worden en een periode van 6 werkdagen omvatten; 2) de *gedeeltelijke* werkloosheid: de werklieden moeten 's Zaterdag, 6 dagen van vooraf, verwittigd worden.
- Voor de *toevallige werkloosheid*, te wijten aan overmacht of aan de wil van de werkgever, en voor *gemotiveerde afwezigheden*, zoals voorzien in sommige collectieve overeenkomsten, geldt eveneens het beginsel van het volle loon voor de begonnen week.

5. Als *voorwaarde* om van het stelsel van het gewaarborgde weekloon te genieten, is voorzien dat de werknemer sedert 6 dagen moet tewerkgesteld zijn, tenzij het een proefcontract betreft, wat door de werkgever moet bewezen worden.

6. Het *bedrag* van het normale loon, waarop de waarborg slaat, wordt volgens de amendementen van Major bepaald door het daggemiddelde van wat tijdens de betrokken arbeidsweek effectief verdiend werd, te vermenigvuldigen met het aantal dagen van de arbeidsweek.

Nochtans kan de Koning, na de betrokken paritaire comité's te hebben geraadpleegd, voor bepaalde bedrijfstakken of voor bepaalde beroepen andere regels vaststellen voor die berekening.

7. De *opzegging*, met een minimumtermijn, moet een verplicht karakter hebben zonder dat het mogelijk is er door het werkplaatsreglement van af te wijken.

Behoudens bijzonder accoord moet de opzeggingstermijn dezelfde *duur* beslaan voor de werkgever en voor de werknemer, hetzij 7 dagen.

In geval van o.a. ziekte, arbeidsongeval en gedeeltelijke werkloosheid kan de werkgever de opzegging slechts geven wanneer de arbeider het werk hervat heeft.

Zo stipuleert het wetsvoorstel Major dat er in volgende gevallen *schorsing* van het arbeidscontract is:

- a) arbeidsongeval dat werkloosheid ten gevolge heeft;
- b) een ziekte die of een ongeval dat werkloosheid ten gevolge heeft en door een medisch attest is gestaafd;
- c) bevalling: tijdens de zes voorafgaande weken evenals tijdens de zes volgende;
- d) het overlijden van de echtgenoot, van een afstammeling of ascendent van de eerste graad: tot ten hoogste vier dagen;
- e) het overlijden van een afstammeling of ascendent van de tweede graad, van een broeder of een zuster, van de voogd, van de schoonkinderen en schoonouders: tot ten hoogste twee dagen;
- f) het huwelijk van de belanghebbende: tot ten hoogste drie dagen;
- g) het huwelijk van een kind, van een broeder of van een zuster van de belanghebbende: tot ten hoogste één dag;
- h) de geboorte van een kind van de belanghebbende: tot ten hoogste twee dagen;
- i) de verschijning in rechte;
- j) de vervulling van burgerlijke of militaire plichten zoals wederoproeping onder de wapens, behalve om tuchtrekenen; familieraad, verplichtingen voortvloeiend uit een officiële opdracht;
- k) de vervulling van syndicale verplichtingen wegens een behoorlijk gerechtvaardigde opdracht;
- l) een staking afgekondigd door een der meest representatieve arbeidersorganisaties;
- m) een lock-out;
- n) elk geval van overmacht;
- o) elke reden vooraf door de werkgever aangenomen.

M.a.w. elke opzegging die door de werkgever gegeven wordt, tijdens de periode van *schorsing* om een van hoger opgesomde redenen, is nietig.

B. Het Algemeen Christelijk Vakverbond.

1. *Uitgangspunt*. De memorie van het A.C.V. gaat uit van volgende vaststelling: „het verschil tussen het wettelijk statuut van de bediende en dat van de handarbeider moet zoveel mogelijk verminderd worden”.

2. Om die reden meent het A.C.V., wat de *methode van totstandbrenging* betreft, dat het gewaarborgde weekloon een onvolledige maatregel zou zijn, indien niet tevens werd overgegaan tot een wijziging van het arbeidscontract, in die zin dat een opzegging verplicht is om een einde te maken aan het contract.

Die twee kwesties moeten volgens het A.C.V. afzonderlijk worden behandeld.

3. Wat betreft de *periode* waarop het gewaarborgde loon moet slaan, verstaat het A.C.V. onder week een periodé van 6 achtereenvolgende werkdagen. Het ver-

wijst daarbij naar het bediendencontract, waar de term „maand” een periode van 30 dagen, en niet de kalendermaand betekent.

4. Alle *risico's*, zowel die welke inhaerent zijn aan de arbeider, als die welke inhaerent zijn aan de onderneming, dienen gedekt te worden door het gewaarborgde weekloon en dat, in beginsel, gedurende 6 werkdagen. Nochtans dient een lijst opgemaakt van de gevallen van werkonderbreking waarop men recht heeft.

Inzake de eerste ziektedagen is het A.C.V. voorstander van de afschaffing der eerste drie dagen wachttijd.

5. Wat het *bedrag* betreft, volgens het A.C.V. moet het gewaarborgde weekloon slaan op het normale loon, d.w.z. het volledige. Rijzen er moeilijkheden dan dient de berekening te geschieden zoals voorzien bij de wet op de betaalde feestdagen.

6. De *opzegging*: een verplichte termijn moet hiervoor worden opgelegd. Aan deze kwestie moet volgens het A.C.V. een bijzondere studie worden gewijd.

C. Het Verbond der Belgische Nijverheid.

1. *Uitgangspunt*. Het verbond der werkgevers gaat uit van de volgende vaststelling. Aan de ene kant oordeelt het dat, rekening houdend met de internationale concurrentie, de toestand van het grootste deel der Belgische bedrijfstakken kies geworden is. Aan de andere kant is het van mening dat de plaats die 's lands economie in internationale complexen, zoals de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal en de Benelux, inneemt, in het gedrang gebracht wordt door de lonen en sociale lasten, die hoger liggen dan deze der andere aan die integraties deelnemende landen.

Ter wille van die factoren verklaart het V.B.N. dat het Belgische bedrijfsleven niet meer in staat is een bijkomende last, hoe gering ook, te aanvaarden.

2. *Methode*. Wat de kwestie van het gewaarborgde weekloon betreft, oordeelt het V.B.N. dat het niet gescheiden kan worden van het gehele stelsel der sociale zekerheid. Zo is het V.B.N. van mening dat, aldus beschouwd, het vraagstuk opnieuw moet worden onderzocht.

Bij dat onderzoek zou met één drietal factoren moeten worden rekening gehouden: (a) geen zwaardere lasten voor het bedrijfsleven; (b) de persoonlijke voorzorg mag niet vernietigd worden, en (c) de misbruiken dienen uitgeschakeld en de administratieve formaliteiten zoveel mogelijk verminderd.

3. *Voorstellen*. De stellingen van het V.B.N. kunnen tot de volgende punten worden herleid:

- a. samen met de vakverenigingen het sociale-zekerheidsvraagstuk grondig onderzoeken;
- b. de redelijke toepassing van de verplichte opzegging naar gelang de toestand van betrokken bedrijfstakken;
- c. verwerping van de formule van het gewaarborgde weekloon; het V.B.N. acht niet het moment gekomen om op het Belgische bedrijfsleven nieuwe lasten te doen drukken door een gewaagd experiment, tot dusver in geen ander land toegepast.

D. Het regeringsstandpunt.

I. *Het wetsontwerp betreffende het gewaarborgd loon*.

Dit concept werd op 23 Juni 1953 door de Minister van Arbeid en Sociale Voorzorg aan de Kamer der Volksvertegenwoordigers voorgelegd.

1. *Uitgangspunt*. Het streven naar een gewaarborgd weekloon ligt in de lijn der evolutie om aan de sociale betrekkingen in de onderneming een vaster en tevens

menswaardiger karakter te geven. Aldus dient een regeling getroffen voor de toestand van de personen die door een arbeidsovereenkomst verbonden zijn, t.o.v. de opzegging en van de loonsluitkering gedurende de eerste dagen van ziekte of werkloosheid.

2. Wat de *methode van totstandbrenging* betreft, oordeelt de Regering dat de door haar ontworpen maatregelen niet zo maar aan alle sectoren der economie kunnen worden opgelegd. Het gewaarborgde weekloon wordt door de wet geregeld, maar haar bepalingen zullen slechts toegepast worden op die bedrijfstakken en die categorieën van werknemers welke de Koning bepaalt, na raadpleging van de bevoegde paritaire comité's.

3. Aangaande de *periode* waarop het gewaarborgde loon moet slaan, voorziet het wetsontwerp volgende gevallen:

a) in geval van ziekte gedurende de drie werkdagen volgende op de wachttijd van drie dagen welke volgens de beschikkingen der ziekteverzekering ten laste van het slachtoffer vallen;

b) in geval van gedeeltelijke werkloosheid gedurende ten hoogste vijf dagen indien één van deze dagen onmiddellijk aan een feestdag, die geen Zondag is, voorafgaat of daarop volgt.

4. Uit het wetsontwerp blijkt dat de waarborg van het loon volgende *risico's* moet dekken:

a) de gewone ziekte, niet het ongeval;

b) de onmogelijkheid voor de arbeider om zijn gewone arbeid te verrichten, door toedoen van de werkgever, gedurende ten minste twee en ten hoogste vijf dagen — zoals vorenbepaald onder litt. b) van punt 3.

5. Als *voorwaarde* om van het stelsel van het gewaarborgde weekloon te genieten, is voorzien dat betrokken arbeiders aan volgende vereisten moeten voldoen: (a) minstens reeds 6 maand aan het sociale-zekerheidsstelsel onderworpen zijn; (b) tewerkgesteld zijn in een onderneming welke ten minste 200 arbeiders in dienst heeft; (c) tewerkgesteld zijn in een bedrijfstak en behoren tot een categorie van arbeiders voor dewelke de Koning de wet heeft doen gelden.

6. a) Wat betreft het *bedrag* van het gewaarborgde weekloon, het grondloon moet vastgesteld worden zoals voor de betaalde feestdagen; het wordt echter slechts tot een beloop van 80 pCt uit-uitgekeerd.

b) Met het oog op de nieuwe lasten die bewuste regeling aan de werkgevers oplegt, voorziet het wetsontwerp dat de Koning, binnen de zes maand na het van kracht worden van de wet, het bedrag van de sociale-zekerheidsbijdrage kan verminderen.

7. In zake de *opzegging* wordt in het wetsontwerp verklaard dat de Regering haar steun heeft verleend aan het

II. Wetsvoorstel tot wijziging en aanvulling van de wet van 10 Maart 1900 op het arbeidscontract van P. de Paepe en, c.s.,

1. *Uitgangspunt.* Dit wetsvoorstel gaat uit van de vaststelling dat de wet van 10 Maart 1900 op het arbeidscontract, in tegenstelling met die van 7 Augustus 1922 op het bediendencontract, het beginsel van de gelijkheid onder de contracterende partijen huldigt. Inderdaad, de werkgever van 1922 beschouwt, t.o.v. de werkgever, de bediende als een economisch zwakkere, die er als dusdanig kan toe gebracht worden arbeidsvoorwaarden te onderschrijven die in rechte aanneembaar doch in billijkheid onverdedigbaar zijn.

Bewust wetsvoorstel beoogt de uitschakeling van zekere misbruiken vastgesteld in de betrekkingen tussen werkgevers en loonarbeiders.

2. Wijzigingen.

a) Wat de onderbreking der *arbeidsprestaties door toedoen van de werkgever* betreft, wordt er voorzien dat iedere arbeider recht op zijn volle loon behoudt.

b) *De opzegging.*

(1) De *duur* van de opzegging wordt wettelijk bepaald op respectievelijk 14 of 7 dagen naar gelang hij door de werkgever of de loontrekker wordt gegeven. Betrokken periode zou verdubbeld worden indien de arbeider minstens reeds 10 jaar in dezelfde onderneming is te werk gesteld. Beslissingen van paritaire comité's kunnen, mits bekrachtigd door Koninklijk Besluit, die termijnen wijzigen, o.a. ten voordele van gespecialiseerde arbeiders.

Iedere termijn van opzegging van kortere duur is nietig. Inderdaad, die beschikkingen worden verplicht aan de partijen opgelegd in die zin dat er niet van mag worden afgeweken om de uitwerkselen er van te verzwakken.

(2) De *schadevergoeding* voor het ontijdig verbreken van het contract dient volgens het voorstel gelijk te zijn aan het volle bedrag van het loon, overeenstemmend met de niet nageleefde termijn van de opzegging.

3. Aanvullingen.

Naast de vorenvermelde wijzigingen van de wet van 10 Maart 1900 voorziet De Paepe's voorstel ook enkele aanvullingen er bij:

a) Ingevolge *arbeidsongeval of beroepsziekte* wordt de uitvoering van het contract geschorst tot de consolidatie, ongeacht de duur en de graad van arbeids-onbekwaamheid die er uit voortvloeien.

b) Bij *gewoon ongeval of ziekte in het algemeen* blijft het arbeidscontract eveneens geschorst. Maar indien de duur der arbeids-onbekwaamheid, die hieruit voortvloeit, driemaal de duur bereikt van de termijn van opzegging, waarop de arbeider bij afdanking aanspraak kan maken, dan heeft het bedrijfshoofd het recht hem af te danken mits een vergoeding, gelijk aan het bedrag van het loon overeenstemmend met bewuste termijn.

c) De *zwangerschap* schorst het contract der arbeidster gedurende 6 weken voor en 6 weken na de bevalling. Buiten deze periode zijn de beschikkingen betreffende gewone ziekte van toepassing op andere, uit de zwangerschap voortspruitende gevallen van arbeids-onbekwaamheid.

d) In zake de opzegging voorziet het wetsvoorstel het speciale geval van de *arbeiders die minstens de leeftijd van 45 jaar bereikt hebben en 15 jaar in dezelfde onderneming tewerkgesteld zijn geweest:*

1) worden dezen met wettelijke opzegging, doch zonder ernstige redenen afgedankt, dan kunnen zij de onbillijkheid van hun afdanking in rechte doen vaststellen. Is zulks het geval dan kan het bedrijfshoofd de arbeider

a) terug aanwerven onder de vroegere voorwaarden, of hem

b) een bijkomende vergoeding betalen die minstens het dubbele bedraagt van de in bewust geval, normaal verschuldigde som.

- 2) worden, om economische redenen, verscheidene arbeiders afgedankt, dan kan de rechtbank, waar bij het geschil aanhangig is, om het advies vragen van de ondernemingsraad voor de volgorde der afdankingen.

* *

Zoals uit het voorgaande blijkt, blijven, al met al, de standpunten der betrokken partijen in zake het gewaarborgde weekloon, nu de kwestie dienaangaande zowel op het plan der paritaire besprekingen als op dat van de parlementaire geplaatst is, even uiteenlopend. Terwille van dat gemis aan eenheid en mede rekening houdend met het feit dat het ontwerp van de Regering, evenmin als het wetsvoorstel waaraan zij haar steun heeft toegezegd, niet behandeld werden voor de volksvertegenwoordiging op reces ging, kan vooralsnog niet worden uitgemaakt in hoeverre de wetgever maatregelen tot invoering van het gegarandeerde weekloon zal treffen.

In welke mate het vakverbond zijn eisen t.o.v. de verschillende elementen, met name de instelling van een wettelijke termijn voor de opzegging en een waarborg tot uitkering van het volle weekloon zal doorzetten, met het oog op de gezamenlijke of aparte, volledige of trapsgewijze totstandbrenging, staat evenmin vast. Derhalve moge, indien middelerwijl het in uitzicht gestelde besluit wordt getroffen, dat t.z.t. bij wijze van vervolg op dit artikel, hier worden genoteerd.

Antwerpen.

Lic. J. D. NEIRINCK.

LONDON LETTER

Occasionally I have a dig at the ivory-tower economists, but when I do this I am aware that the 300 miles or so that separate us could make me, so far as you are concerned, into an ivory-tower journalist. In an effort to prevent this happening, I come over every now and then to have a look and to listen. I'm just back from one of these visits. Incidentally, I'd like to hear from readers what they would like me to write about. I'm not promising that I can accede to the request — there's the editor with his bleu-pencil. But I'd like to hear. — and the letters can be written to me in Dutch.

I suppose that it was inevitable that I should have some pretty vivid impressions of your road system, seeing that I brought a car over. „Old Faithful” is, I know both faithful and old, but in England its age is not so terribly apparent; in that Dutch car park, it just looked like grandma amongst her grandchildren. The only reason why some of us here can afford to run a car is because old ones can be bought at comparatively little capital cost. I wonder if the absence of an older generation of cars explains the relatively small number of cars on your roads.

And here is the curious thing, in the United Kingdom we have a total of about 5 million motor vehicles (cars, lorries, tractors, motorcycles, etc.) on the road and we have not a single yard of an exclusively motor-road. But we have miles of roads which were built for travel conditions long before the motor was thought of. Then we have the speed limit of 30 m.p.h. for all cars in built up areas — and there are a good many limits — though I must say that some of the bigger cities of Holland would be more attractive if not safer to tourists if there were some speed limit. As I motored that night comfortably behind a big lorry and trailer doing a steady 40 m.p.h.,

I was able to think how he was cutting transport costs as compared with his brothers here whose maximum speed is supposed never to exceed 20 m.p.h.

While on this subject of transport, I was again struck by the great use made of rivers and canals. Probably the Dutch cannot teach us much about the use of rivers, but in the use of canals, we are a long way behind.

Yet, the Dutch are not superior at all points of travel. There is that miracle of organization whereby London Transport carries its 11½ millions of passengers every day. And that is only part of the London story, for the various Regional railways carry a great deal of passenger traffic each day. There is London Bridge, for instance, which handles 70,000 passengers between the hours of 7 am and 10 am, or 190,000 in the whole day and that is only terminal station of the Regional railways. Certainly the transport system of London each day carries many more passengers than the whole of the Dutch nation; though I hasten to point out that if one person uses transport three times in one day, he is counted as three passengers.

In quoting the figures for London, let it not be thought that Manchester, Birmingham, Glasgow and the rest are not doing a tremendous job.

But I shall not soon forget those roads — or those cyclists.

I was amazed at the number of people trying to hitch-hike. We have impecunious students who try to get around and the Armed Service fellow, faced with a short leave and an long distance, who gives the jerked thump. But older men with brief-cases. Well, I ask you. And the occasions when the would-be hitch-hikers were a middle-aged man and, presumably, wife! Does it mean that the Dutch are more enterprising or less well provided with good travel services? Or are they trying to cut business costs to the bone, and to be fair, were they all Dutch, or, I don't know the answer, were some from Germany?

While I was over, I had the good fortune to look at two or three factories. I would like to acknowledge the trouble that was taken to make those visits memorable; they were. Perhaps the sample was too small, but I think not. But the Dutch factory worker seems to be content with a sandwich lunch, whereas eating a worm meal at mid-day here is probably more customary. I'm not saying that factory workers — and some office workers — do not eat sandwiches. They do, but it appears to me that more provision is made for eating a formal meal.

Then, I thought I detected a more critical attitude towards the British: we were not doing enough for Western Europe; the British are too docile for they love queues, so I was told. There's something chilling and ironic in the first criticism, for our fellows who were prisoners of war in Korea are just coming back or is that not part of the world strategy? And some of you believe we are docile? We do not love queues; but we do hate and abominate unfairness whereby the strongest and most ruthless receive attention, while the weak and meek are deprived. If you say that we have stood rationing for far too long — I'd agree, but in part it is an extreme produced by this passion for being fair.

There was one occasion when I was hot under the collar. I know a case — and so I suspect do most of my readers — where a family, man, wife and small baby were put out at night by Huisvesting. The British might be docile, but they would not stand for that. There would soon be real trouble if that were to happen on any sort of scale here. Not that we approve of people jumping

the queue, but there are limits, we feel. We have endured rationing of goods longer than most, but we have not tolerated the peace-time rationing of house-room. We are docile in a different sort of way and concerning different matters.

Your interest in television and its impact on films struck me as odd, for you appear to be more lovers of family life than the British. If you can settle your problems, there seems to be no reason why television in Holland should not rise quite as rapidly as here. At the end of 1949 only 239,000 television licences had been issued in the U.K.; the latest figure is 2,479,000. A more than ten-fold increase in 3½ years. No wonder that film-making Rank is worried. Mark you, he has a point when he complains of the amount that the tax authorities take from his industry. A tax is levied — entertainment tax — according to the price of cinema seats, and out of gross box-office takings of £ 109.9 millions in 1952, the entertainments duty took £ 38 millions. Out of the remainder, the exhibitors have to pay film rents, costs and so on. Television sets are, of course, free of entertainment tax, but they cost more than the £ 2 per year for the licence; there are the running costs and they are not cheap. In an effort to reach a wider public — the margin that is scared by the cost of a cathode ray tube — one British manufacturer is now offering to recondition the tubes for half the price of the new tube. It could be an advertising stunt, it might be an experiment doomed to failure, but it is certainly a sign that competition is entering the receiver part of the industry. The programme end of the industry will also face competition in the form of some sort of sponsorship, but that is not yet.

What were the impressions gained by my wife? Better service, so she says, a wider selection, more help for the housewife. Instead of fruitless errands, better delivery service. I do not know how widespread is the habit of offering peeled potatoes, but it would be just too quaint for words here. Holland, says my good lady, is a better land for a mother with a growing family.

If you do not agree with my impressions, please do not throw those tomatoes which the British will not import. And here I'd like to make a confession. I had hoped to buy an accessory for the car; the idea was to miss out, if possible, the British purchase tax. But the accessory was dearer, much dearer, than in England. Why? The car dealer blamed it on import duties. There's a moral somewhere there.

Back from holidays to a land where the Bank Rate has been cut. There are those who are looking for another reduction soon; this seems to be a trifle optimistic. But I would suggest that the rate will probably be cut again between now and, say, next March. The reason is that the Government has launched its funding campaign only for the security which is maturing immediately and has left the security which matures early next year. Unless the Government felt confident that conditions would be even better next Spring than now, it would have killed both birds with one stone. It looks as if the British authorities are not fearing an early or deep depression from over the Atlantic.

London, Oct. 1 1953.

HENRY HAKE.

BEDRIJFSECONOMISCHE NOTITIES

Nieuwe tendenties in de gepubliceerde jaarrekening?

Geval I. N.V. X.

Introductieprospectus 20 Maart 1952: „Bij een normaal verloop van zaken in 1952 mag verwacht worden, dat over het vergrote kapitaal minstens een zelfde dividend als over 1951 zal kunnen worden uitgekeerd” (i.c. 7 pCt).

Enige passages uit het jaarverslag over 1952 dezer N.V., gedagtekend 19 Augustus 1953, gepubliceerd 9 September 1953: „De resultaten over het boekjaar 1952 zijn wederom bevredigend geweest”. „De Raad van Commissarissen deelt u mede, dat... de navolgende bedragen zijn vastgesteld voor afschrijvingen en toevoegingen aan de reserves:... toevoeging aan de Algemene Reserve in verband met de onzekere marktverhoudingen” (dit vereiste ruim f 500.000). „Voorts heeft de Raad van Commissarissen de eer U het navolgende... voor te stellen: a. het dividend over 1952 vast te stellen op 5 pCt” (dit vereiste f 700.000).

Uit de algemene vergadering van aandeelhouders: „De voorzitter bood gaarne zijn verontschuldigen aan voor het feit, dat men in de toelichting te sober is geweest”.

Persbericht over deze vergadering: „Er is veel gepraat, in de vergadering, maar veel wijzer omtrent de huidige stand van zaken en de vooruitzichten zijn de aandeelhouders niet geworden”¹⁾.

Slot van deze affaire: „Ten slotte werden de jaarstukken met 10.118 tegen 30 stemmen goedgekeurd”.

Geval II. N.V. Y.

Perscommentaar naar aanleiding van het introductieprospectus van September 1949: „Het is jammer, dat het bericht dat bij de introductie is verspreid, zoveel leemtes vertoont, dat wij de wens uitspreken, dat de Vereeniging voor den Effectenhandel niet zal aarzelen de notering van dit fonds te weigeren, zolang dit bericht niet is aangevuld”²⁾.

De Vereeniging liet echter verstek gaan. Enige dagen later berichtte hetzelfde blad nl.: „De omslag van de Prijscourant van de Vereeniging voor den Effectenhandel van gisteren onthult, dat de Vereeniging het bij de introductie van de aandelen Y verspreide bericht niet te licht heeft bevonden. Wij achten het niet in het belang van het belegend publiek, dat de Vereeniging haar eisen niet hoger stelt”³⁾.

In Mei 1951 kwam de N.V. Y met een emissie, waardoor het aandelenkapitaal werd verdubbeld. Een zinsnede uit het prospectus luidde: „Een bevredigend resultaat over het boekjaar 1951 wordt door ons, gezien de lopende orders en onze voorraadpositie, verwacht, zodat wij vertrouwen, buitengewone omstandigheden voorbehouden, over het boekjaar 1951 over het vergrote kapitaal eenzelfde dividend te kunnen uitkeren als over het boekjaar 1950”. Helaas, over 1951 werd het dividend, na ruime afschrijving, slechts 7½ pCt.

In Juni 1953, bij een conflict, dat uitbrak tussen twee „outside” commissarissen enerzijds en de derde gedelegeerde (familie) commissaris, tevens groot aandeelhouder anderzijds, bleek dat aan ondernemingen, waarvan

¹⁾ Fin. Weekbl. v. d. Fondsenhandel 25/9/53.

²⁾ Fin. Dagblad 29/9/49. ³⁾ Fin. Dagblad 5/10/49.

laatstgenoemde persoonlijk eigenaar was, en waarover korte tijd later faillissement resp. surséance werd uitgesproken, de N.V. Y op grote schaal op credit had geleverd.

De outside-commissarissen namen ontslag. Op de hierna bijeengeroepen vergadering, waarbij gebruik werd gemaakt van de in de statuten verleende machtiging aan het Bestuur om de vergadering binnen een kortere termijn dan statutair voorgeschreven bijeen te roepen, vermeldde de agenda geen rondvraag en op de vraag van een der aandeelhouders of deze niet kon worden gehouden, antwoordde de voorzitter „neen”.

Op 30 September 1953 werd het jaarverslag 1952 gepubliceerd; hierin werd een verlies becijferd van f 2 mln. Een destijds door een afgetreden commissaris vermelde verliestaxatie, die door de familie-commissaris was bestreden, werd hiermede aardig benaderd. „Althans voor zoverre de summier toelichting de lezer van het verslag in staat stelt een oordeel te vellen”, aldus een perscommentaar ⁴⁾.

„Uit de balanscijfers blijkt niet in hoeverre eerst een afschrijving op de machines en installaties had plaats gehad en vervolgens een opwaardering”.

Een belofte door het Bestuur in de aandeelhoudersvergadering gedaan om een tussentijdse balans per 30 Juni 1953 te publiceren, werd niet nagekomen.

Het verlies werd o.a. afgeboekt op een belastingreserve, gevormd alleen ten laste van de aandeelhouders, de agioreserve en een onverdeeld winstsaldo A.P., hetgeen een relatieve bevoordeling van tantiëmist in-hield ⁵⁾.

Geval III. N.V. Z.

Deze kondigde 15 September 1953 een dividend van 9,8 pCt over 1952 aan, tegen 11 pCt over het vorige jaar. De winst was weliswaar gestegen, doch de wettelijke dividendbeperking liet geen hoger dividend dan 9,8 pCt toe, aldus het gepubliceerde verslag.

Deze teleurstelling — voordien hadden zelfs geruchten over een dividend van 15 pCt gecirculeerd — leidde de daarop volgende dagen tot een koersdaling van de aandelen van N.V. Z ter beurze, waarbij opviel, dat de omzetten betrekkelijk groot waren.

Op 22 September 1953 deed de voorzitter in de jaarvergadering een verrassende mededeling. Gezien de reeds bekende resultaten over 1953 was nl. door het Bestuur besloten een interim-dividend van 7 pCt over 1953 uit te keren. Onmiddellijk daarna onderging de aandelenkoers een aanzienlijke stijging.

Een perscommentaar over deze gang van zaken luidde: „De betrekkelijk vele aandeelhouders, die de laatste dagen op grond van het verlaagde dividend tot verkoop van hun aandelen hebben besloten, zullen het waarschijnlijk betreuren, dat de directie eerst enige dagen na het aankondigen van het verlaagde dividend het interim-dividend heeft bekend gemaakt. Dergelijke gebeurtenissen bevestigen weer eens de wijsheid van de Amerikaanse bepaling, die voorschrijft, dat directies van maatschappijen hun transacties in de aandelen van hun eigen onderneming bekend moeten maken. Dit voorschrift kan deze directies beschermen tegen de verdenking, dat zij ten koste van hun aandeelhouders profiteren van een voorwetenschap, welke zij dank zij hun functie verkrijgen” ⁶⁾.

Deze drie gevallen, welke zich de laatste weken voor-

deden, en die met vele andere vermeerderd zouden kunnen worden, betroffen publieke N.V.'s, waarvan de aandelen ter beurze zijn genoteerd.

Het is dan ook voor degenen, die in vennootschapsland geen vreemdeling is, niet zo verwonderlijk, dat er hier te lande weinig tevredenheid bestaat over de wijze van publiceren der meeste publieke N.V.'s.

Inderdaad, de bovenstaande drie gevallen vormen een illustratie van het feit, dat het publiek, voor zover niet behorend tot de insiders, slechts zeer onvolledig, en soms ook nog laat, op de hoogte wordt gehouden van de situatie van „zijn” N.V.

Balansen met nietszeggende toelichtingen omtrent de wijze van waarden der activa en aan de creditzijde ondoorzichtige reserves, waarvan niet wordt bekend gemaakt, of het eigenlijk wel reserves zijn, dan wel schulden (bijv. voor belastingen) of omgekeerd crediteuren, die reserves inhouden, vormen eerder de regel dan de uitzondering.

Resultatenrekeningen, die practisch slechts het totaal te verdelen winstsaldo — een (overigens door de bestuurders gemanipuleerd) niet nader gespecificeerd exploitatiesaldo — dus — aangeven, zijn schering en inslag. De tantièmes worden vaak niet vermeld; het raden daarnaar met behulp van de statutaire winstverdelingsbepalingen wordt dan blijkbaar bij wijze van puzzle aan de lezer overgelaten.

* *

*

Deze onbevredigende situatie trok uiteraard ook de aandacht der accountants. In 1931 verscheen voor de twee en twintigste Accountantsdag van het Nederlandsch Instituut van Accountants een inleiding van de heer H. Munnik, lid N.I.v.A., getiteld „De publieke verantwoording der naamloze vennootschap in het jaarverslag”.

Enige van de conclusies van deze inleiding waren: „Bij de publieke verantwoording is volledige openbaarheid in de verslaglegging eisch. Het nut, dat volledige openbaarheid voor het algemeen belang heeft is zoo groot, dat het in de meeste gevallen opweegt tegen bezwaren van de zijde eener bepaalde N.V. tegen die openbaarheid geuit”. „De eisch tot volledige openbaarheid sluit in, dat het jaarverslag zoodanige gegevens verschaft, dat daaruit de stand en de gang van het bedrijf, zoo recent mogelijk, ook door den outsider kan worden beoordeeld”.

Op de Accountantsdag 1953 van het N.I.v.A., welke 3 October jl. te Amsterdam werd gehouden, is een nauw hiermede verwant onderwerp ter sprake gekomen. Een der beide behandelde prae-adviezen, dat van Drs G. L. Groeneveld, lid N.I.v.A., had nl. als bedoeling, om de moderne tendenties in de gepubliceerde jaarrekening en de ontwikkeling daarin te beschouwen. De schrijver van dit prae-advies beperkt zich vooral tot twee verschijnselen, t.w. ten eerste de toepassing van de vervangingswaarde in de gepubliceerde jaarrekening en ten tweede de drang naar versnelling van de publieke verslaglegging.

Wat het eerste punt betreft wordt gewezen op de jaarverslagen van Philips, die sinds 1951 op volledige vervangingsbasis zijn opgesteld (voorheen werden de duurzame activa zoveel mogelijk voor f 1 op de balans opgevoerd). De vraag, of het jaarverslag van Philips in dezen al dan niet met één zwaluw is te vergelijken, die nog geen zomer maakt, komt in het prae-advies niet aan de orde. Veeleer wordt daarin een belangrijke plaats ingenomen door de bespreking van de pro's en contra's van de vervangingswaardeleer zelf. Wordt door de toepassing van deze leer wellicht in zoverre van geheime

⁴⁾ Fin. Dagblad 1/10/53. ⁵⁾ Fin. Dagblad 3/10/53.

⁶⁾ Nieuwe Rotterdamse Courant 23/9/53.

reserveringen afgestapt, de passage in het prae-advies, dat door deze toepassing de door Munnik geëiste volledige openbaarheid bij de publieke verantwoording zou worden verkregen, zal door velen niet worden beaamd. Om een belangrijk punt te noemen: van zeer grote betekenis voor een dergelijke openbaarheid is een uitgebreide specificatie van de resultatenrekening, bijv. op de wijze zoals in de Verenigde Staten door de S.E.C. wordt voorgeschreven. Dit specificeren op zichzelf staat los van het waarderingsstelsel, waaraan men de voorkeur geeft.

Bij het vraagstuk van de versnelling van de verslaglegging lag het accent van het prae-advies in sterke mate bij de eisen, die deze versnelling aan administratie en accountantscontrole stelt. In dit verband werd door de inleider spreiding van de balanswerkzaamheden over de loop van het jaar bepleit. Ook hier was ongetwijfeld de beperking, die de samensteller van een dergelijke studie zich nu eenmaal moet opleggen, oorzaak, dat niet diep op andere punten werd ingegaan. Zo bijv. op de vraag, of niet een groter aantal ondernemingen dan zulks thans doet, tot tussentijdse (bijv. kwartaals-) publicaties zou kunnen overgaan. Bij sommige N.V.'s is immers de administratie en controle reeds zodanig, dat vierwekelijkse of maandelijke resultatenoverzichten worden samengesteld, doch met slechts weinig uitzonderingen dienen deze alleen voor intern gebruik en denkt men er eenvoudig niet aan, tot enigerlei vorm van publicatie over te gaan.

In deze en andere opzichten zijn, naar het voorkomt, de nieuwe tendenties, gericht op grotere openbaarheid, hier te lande nog maar zeer zwak. Het is te hopen, dat ook de accountants verder zullen blijven bijdragen tot het verkrijgen van een juiste instelling bij vele directies ten aanzien van hun verslaglegging, in de geest van het N.I.v.A. prae-advies van 1931.

Rotterdam.

J. C. BREZET.

INGEZONDEN STUK

Stabilisatie van grondstoffen

Drs L. I. Rinkel te Wassenaar schrijft ons:

In een artikel onder bovenstaande titel in „E.-S.B.” van 24 Juni jl. wijdt de heer Drs Khouw Bian Tie aandacht aan een plan tot „monetisering” van een zgn. grondstoffenpakket.

Onder „monetiseren” moet volgens de heer Khouw Bian Tie worden begrepen „het geven van de status van geld, evenals dat met het goud het geval is”. Het aantrekkelijke van een voorstel tot monetisering van een grondstoffenpakket is gelegen in de automatische oplossing van het financieringsprobleem, dat de vorming van elke zgn. buffervoorraad min of meer in de weg staat, terwijl bovendien aan de productie van de in het pakket op te nemen grondstoffen geen maximale greps behoeft te worden gesteld. Ook aan de productie van goud wordt immers geen beperking opgelegd. Ten slotte ligt het belangrijkste voordeel nog in de automatische opheffing van de tegenstelling producenten-consumenten, welke bij de in de laatste tijd ondernomen pogingen tot het aangaan van internationale overeenkomsten een onoverkomelijk struikelblok bleek te zijn.

In deze aantrekkelijkheid moet tevens de basis van de critiek op het plan besloten zijn. Men ontwijkt de vraag of de vorming van buffervorraden wel verantwoord is, (economisch, -of zo men wil sociaal, politiek) door te

suggereren, dat aan het zgn. grondstoffenpakket een monetaire en/of valutaire functie wordt gegeven. Het krijgt deze functie naast het goud. Afgescheiden van de vraag of het zin heeft om het goud in de uitoefening van de functie door een grondstoffenpakket te laten bijstaan, moet men stellen, dat monetisering van een grondstoffenpakket zonder meer niet verantwoord is. Is de vorming van buffervorraden wel verantwoord, dan is het niet nodig om naar het middel van monetisering te grijpen. De financieringsmiddelen worden dan immers wel gevonden.

Monetair maakt het niets uit of de financiering door middel van geldschepping wordt verzorgd, dan wel plaats heeft met middelen, die uit anderen hoofde zijn beschikbaar gesteld. Maar de beschikbaarstelling van middelen op grond van een vermeende functie, houdt het risico in, dat ten onrechte aan producenten een inkomen wordt verschafte, en dat dus productieve kracht niet op de meest doelmatige wijze wordt aangewend, hetgeen in strijd zou zijn met het streven naar zo groot mogelijke welvaart, waarvan ook de heer Khouw Bian Tie zich een voorstander toont. Wil men dit inkomen om welke redenen dan ook (politieke?) toch geven, goed, maar dan is de monetisering niet nodig.

Kan een grondstoffenpakket een monetaire functie vervullen? Dat een bepaald goed als basis kan dienen voor monetaire stabiliteit (of instabiliteit) is een gedachte, die men in de tegenwoordige tijd niet meer aanhangt, nu het duidelijk is, dat het geld als middel om het inkomen te verkrijgen en te besteden alleen dan in het economische leven geen neutrale rol vervult, indien de gelijkheid van geldinkomensverzekering en -besteding wordt doorbroken. De doorbrekingsmogelijkheid vloeit overigens voort uit de aard van het geld, dat de momenten van verkrijging en besteding uit elkaar haalt. Geen economisch goed kan deze gelijkheid bewerkstelligen, en voor zover ongelijkheid gewenst wordt geacht, is er geen speciaal goed, dat als hulpmiddel moet dienen.

Waar men in vroeger tijden dacht, dat goudaankoop de positie van het geld versterkte, stelt men tegenwoordig, dat de goudaankoop een daad is met inflatoire werkzaamheid.

Het geld, dat bindmiddel is in de op arbeidsverdeling gebaseerde economische maatschappij, heeft met geen enkel goed een sterkere binding dan met andere. Het staat indifferent tegenover elk der afzonderlijke goederen en het beheerst het economische leven door zijn eigen geaardheid, die voortvloeit uit de functie, welke het vervult. Waarmee dus — dit terzijde — een monetaire functie van het goud eveneens wordt ontkend.

Kan een grondstoffenpakket een valutaire functie vervullen? Elk goed kan een basis zijn, waarop men verscheidene geldstelsels met elkaar in verband brengt, mits het als zodanig wordt aanvaard. Het goud werd aanvaard, omdat men meende, dat het een monetaire functie vervult. Wordt eenmaal ingezien, dat het geen monetaire functie vervult, dan kan men het nog een valutaire functie blijven toekennen, maar de basis is daaraan feitelijk ontnomen. Indien men er zich rekenschap van geeft, dat door het aankopen van goud circulatiebanken aan goudproducenten een inkomen verschaffen voor een product, dat in de kluisen economisch wordt gesteriliseerd, dan zou het besef kunnen groeien, dat goudbezit — gegeven de gesteriliseerde voorraden — een speculatief bezit is met kwade kansen. Dan zou er wel eens een neiging kunnen ontstaan om het ook valutair zonder het goud te stellen.

Wat een grondstoffenpakket betreft, is men zich ongewild bewust van de slechte kansen, zodat men niet bereid zal zijn hieraan een valutaire functie toe te kennen, die — in tegenstelling tot het goud — ook niet historisch is gegroeid.

Vermoedelijk hebben voorstanders van het plan tot monetisering van een grondstoffenpakket de valutaire functie op het oog. Zij gaan er daarbij van uit, dat de algemene aanvaarding van het grondstoffenpakket in deze functie geen probleem is. Men stelt dit pakket rustig naast het goud. Gelukkig is het wel een probleem. Anders zou te lichtvaardig tot het beschikbaar stellen van middelen ten behoeve van daden, welke van economische betekenis zijn, worden besloten.

Deze kritiek kan in het kort in de volgende vorm worden gegoten:

Waarom monetiseert men naast het goud alleen een grondstoffenpakket? Waarom niet nog veel meer goederen, die allen in één pakket kunnen worden tezamengebracht, waarin terwille van volkomen gelijkheid met het goud, dit goud eigenlijk ook opgenomen zou moeten worden?

Naschrift.

Het ingezonden stuk van de heer Drs L. I. Rinkel biedt een welkome gelegenheid op enkele punten iets nader in te gaan op het plan Goudriaan-Graham. De heer Rinkel heeft deze taak vergemakkelijkt door zijn kritiek aan het slot van zijn artikel samen te vatten.

1. Waarom monetiseert men alleen een grondstoffenpakket en niet ook andere goederen?

Om te beginnen zij opgemerkt, dat het plan Goudriaan-Graham twee aspecten heeft, nl. a. de stabilisatie van grondstoffen; b. een amendement op het geldstelsel. In het door de heer Rinkel becritiseerde artikel gaat het in hoofdzaak om het eerste aspect. De vraag, waarom alleen grondstoffen worden gemonetiseerd, raakt meer het tweede, het monetaire aspect.

Wanneer thans op dit aspect wordt ingegaan, kan worden opgemerkt, dat in beginsel geen bezwaar bestaat tegen opneming van andere goederen. Er zijn echter technische redenen, die toch tot een keus leiden. Om te beginnen is het bijv. ondoenlijk aan bederf onderhevige goederen in het pakket op te nemen. Het lijkt onbetwistbaar, dat de goederen, die daarvoor in aanmerking komen tenminste een internationale marktprijs moeten hebben, fungibel zijn en verder geschikt zijn om te worden opgeslagen.

2. Waarom wordt het goud niet mede opgenomen in het grondstoffenpakket?

Wanneer de heer Rinkel zich de moeite wil getroosten kennis te nemen van de publicaties van de opstellers van het plan, zal hij bemerken, dat Benjamin Graham inderdaad daarvoor is geporteerd, in tegenstelling tot Prof. Goudriaan. Welke methode de beste is, is open voor discussie.

Zowel de onder 1 als onder 2 opgeworpen bedenkingen raken evenwel het wezen van het plan niet. Als méér goederen dan grondstoffen alleen en bovendien het goud in het goederenpakket worden opgenomen, blijft het plan in zijn monetaire aspect in beginsel gehandhaafd, nl. de vastkoppeling van het geldwezen niet aan één enkel goed, het goud, maar aan méér goederen.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

Zoals tot uiting kwam in ongewijzigde nominale disconto's en callgeldnotering, bracht het passeren van de ultimo ook ditmaal op de geldmarkt geen spanningen teweeg. Gezien de grote omvang van de saldo's der banken bij de circulatiebank, die bovendien nog voortdurend worden aangevuld door het aflopen van schatkistpapier, dat niet vernieuwd kan worden, is dit niet verwonderlijk. In de week 21-28 September kon een omzetting van giraal in chartaal geld ter grootte van f 82-mln dan ook gemakkelijk worden gefinancierd.

De kapitaalmarkt.

De vierde algemene loonronde van 5 pCt met ingang van 1 Januari 1954, die gedurende de verslagweek door de Regering werd voorgeschreven, vormt voor de meeste kapitaalbezitters wederom een sombere tijding. Voor hun belangen wordt niet in de vorm van verplicht voorgeschreven dividend- of interestronden gewaakt. De verdere waardedaling van het geld, die de nieuwe loonronde zal meebrengen, betekent voor de obligatiebezitters — evenals voor de houders van spaarbanktegoeden en andere in nominaal geld uitgedrukte vermogenstitels, bijv. levensverzekeringen — en voorts vermoedelijk ook voor de aandelenbeleggers een daling van hun reële inkomen. Een, zij het schrale, troost voor degenen die aldus het kind van de gepresenteerde rekening worden, is wellicht de overweging, dat de positie van de eigenaren van onroerend goed door de a.s. huurverhoging minder slecht zal worden dan zij tot dusverre was.

Aand. indexcijfers.	25 Sept. 1953	2 Oct. 1953
Algemeen	154,4	155,9
Industrie	215,4	217,4
Scheepvaart	162,6	163,2
Banken	134,3	134,6
Indon. aand.	55,2	56,2

Aandelen.		
A.K.U.	171½	170¼
Philips	170½	171½
Unilever	193	200¾
H.A.L.	131½	132
Amsterd. Rubber	92¼	93
H.V.A.	104¾	107¼
Kon. Petroleum	314¼	314¼

Staatsfondsen.		
2½ pCt N.W.S.	79 ¹¹ / ₁₆	79 ¹¹ / ₁₆
3-3½ pCt 1947	98	98 ¹ / ₁₆
3 pCt Invest. cert.	99 ¹³ / ₁₆	100 ¹ / ₁₆
3½ pCt 1951	102	102
3 pCt Dollarlening	95 ¹⁵ / ₁₆	96

Diverse obligaties.		
3½ pCt Gem. R'dam 1937 VI ...	102	101½
3½ pCt Bataafsche Petr.	101½	101¼
3½ pCt Philips 1948	101 ⁷ / ₁₆	101¾
3¼ pCt Westl. Hyp. Bank	98¾	98¾

diversen

**TE KOOP VRIJSTAAND
LANDHUIS**

met flinke voor- en achter-
tuin en onbelemmerd landelijk
uitzicht. Gel. 6 km buiten Rot-
terdam, enkele min. v.a. sta-
tion, aan water en hoofdweg.
Is in 1950 onder architectuur
gebouwd, heeft twee verdiepin-
gen, frontbreedte 7½, diep 11
meter. Kan zo nodig door twee
gezinnen bewoond worden en is
desgewenst binnen één maand
te betrekken. Vaste prijs 35
mille (is 10% beneden bouw-
prijs), 600 m² grond wordt niet
berekend. Benodigd kapitaal
20 mille. Br. onder no. ESB
41-1, Bur. v. d. Blad, Postbus
42, Schiedam.

**UNIEKE AANBIEDING VAN
PARTICULIER**

Studebaker Champion 1951, met
overdrive, radio, verwarming,
23000 km gel. Prijs f 7900.—.
Van der Beek, Tel. 721657, Den
Haag.

ROVEE 1949, het mooie oude
type „75" 6 cyl. saloon, groen,
82000 km. vakkundig gereden,
in perfecte staat, aircond., ka-
chel, schuifdak, radio, veel
access., leder bekl., alleen aan
liefhebber voor f 3200.—. Ar-
chitecten-bur. den Tex & Hille-
brants, Regul.gr. 21, Amster-
dam-C., telef. 39476.

**Nederlandsche
Handel-Maatschappij, N.V.**

DEVIEZENBANK

Hoofdkantoor: Amsterdam, Vijzelstraat 32

127 kantoren in binnen- en buitenland

DESKUNDIGE VOORLICHTING OP
FINANCIËEL EN ECONOMISCH GEBIED
UITVOERING VAN ALLE BANK-
EFFECTEN- EN ASSURANTIEZAKEN

ADVERTEERT REGELMATIG

Nationale Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

**AMSTERDAMSCH
DROOGDOK-MAATSCHAPPIJ N.V.**

gevestigd te Amsterdam.

UITGIFTE

van f 1,000,000.- gewone aandelen,

in stukken groot nominaal f 1000.- aan
toonder, ten volle delende in de winst
over het boekjaar 1953 en volgende jaren.

Ondergetekende bericht, dat zij de inschrijving op
bovengenoemde aandelen, uitsluitend voor houders
van gewone aandelen, openstelt op

DINSDAG 13 OCTOBER 1953,

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur,
bij haar kantoren te Amsterdam, Rotterdam en
's-Gravenhage,

tot de koers van 120 pCt.

op de voorzeden van het prospectus dd. 5 Octo-
ber 1953. Prospectussen en inschrijvingsbiljetten zijn
verkrijgbaar bij de inschrijvingskantoren.

Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.

AMSTERDAM, 5 October 1953.

vacatures

Ter voorziening in een vacature vraagt de

**GRONINGER MAATSCHAPPIJ VAN
LANDBOUW**

een

Adjunct-Secretaris

die in het bijzonder wordt belast met
werkgeverszakeaangelegenheden. Een jurist
bekend met de landbouw, geniet de
voorkeur. — Salaris nader overeen te
komen.

Sollicitaties schriftelijk in te dienen vóór 17 Oct.
a.s. bij het secretariaat der G.M.v.L., Landbouw-
huis, Groningen.

COMMISSARIAAT Voor SURINAAMSE ZAKEN

Ten behoeve van het Departement van Economische
Zaken in Suriname wordt gevraagd:

een Drs in de Economie

Uitzending: in tijdelijke dienst met een dienstverband
van 3 jaren.

Bezoldiging: Sur. Cr. f 6000.— Sur. Cr. f 9300.—
's jaars (11 éénjaarlijkse verhogingen van Sur. Cr.
f 300.—).

Uitrustingskosten: voor gehuwden ¼ gedeelte van
de toe te kennen bezoldiging, voor ongehuwden ½ ge-
deelte van de toe te kennen bezoldiging. Een en ander
tot een maximum van Sur. Cr. f 1500.—.

Overtocht: Voor landsrekening, c.q. ook voor het
wettig gezin.

Gezegelde sollicitaties, onder vermelding van oplei-
ding en referenties (vergezeld van afschriften op
luchtpostpapier) binnen 14 dagen na het verschijnen
van deze advertentie te zenden aan het Commissariaat
voor Surinaamse Zaken, Alexander Gogelweg 2, 's Gra-
venhage.